

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**PRAVNA UREDITEV VARSTVA ZRAKA V
SLOVENIJI**

Lidija Škrabelj

Ljubljana, oktober 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

PРАВNA UREDITEV VARSTVA ZRAKA V SLOVENIJI

Kandidatka: Škrabelj Lidija
Vpisna številka: 04013681
Študijski program: visokošolski program Javna uprava
Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, oktober 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Lidija Škrabelj, študentka visokošolskega študija Javna uprava, z vpisno številko 04013681, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Pravna ureditev varstva zraka v Sloveniji.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Maja Podvratnik

Ljubljana, 8. 10. 2012

Lidija Škrabelj

POVZETEK

Onesnaževanje zraka postaja vse večji problem po vsem svetu. Evropa temu problemu posveča vse več pozornosti, medtem, ko si ostali svet še vedno preveč zatiska oči. V razvitih državah so izrazito zmanjšali onesnaževanje z dimom in žveplom, še vedno pa ostajajo največji onesnaževalci zraka izpušni plini, kisel dež in učinek tople grede, zlasti v velikih mestih.

Da bi se temu čim bolj izognili, oziroma, da bi se stanje čim prej izboljšalo je bilo sprejetih kar nekaj mednarodnih konvencij in mednarodnih sporazumov, po katerih naj bi vse države sveta poskušale zmanjšati oziroma omejiti emisije ogljikovega dioksida in drugih toplogrednih plinov. Velika večina držav je te sporazume tudi ratificirala, med njimi tudi Slovenija. Žal pa so še vedno v ospredju veliki gospodarski interesi in ekonomska politika, ki posameznike in države sili k kršenju oziroma neupoštevanju teh predpisov.

V izogib vsemu temu je Slovenija pokazala veliko stopnjo zrelosti in zaščito varstva zraka zapisala že v ustavo, ki je podlaga Zakona o varstvu okolja. Sprejetih pa je tudi kar nekaj načel in uredb s področja varstva zraka.

V Sloveniji se s tem največ ukvarja Agencija republike Slovenije za okolje (v nadaljevanju ARSO), ki deluje v okviru ministrstva za okolje in prostor. ARSO se ukvarja s spremljanjem, analizo in napovedovanjem naravnih pojavov in procesov v okolju, ter naravne ogroženosti ljudi in njihovega premoženja.

Pri vsem tem pa je pomembna tudi vloga države, njen nacionalni program, ter vizija in cilji trajnostnega razvoja. V kolikšni meri pa nam vse to uspeva pa se odraža v naravi sami. Edina »slaba vest« onesnaževanju smo ljudje sami in razne okoljevarstvene organizacije, ki nam vsaj malo poskušajo priklicati v zavest misel, da ohranimo svet in zrak še za naše naslednje rodove...

Ključne besede: Zrak, Zakon o varstvu okolja, Agencija Republike Slovenije za okolje, Nacionalni program varstva okolja, Okoljevarstvene organizacije, okolje.

SUMMARY

REGULATION OF AIR PROTECTION IN SLOVENIA

Air pollution is becoming a growing problem around the world. In Europe this problem is receiving increasing attention, while many in rest of the world still turn a blind eye. In the developed countries, there has been remarkable reduction in pollution in the form of smoke and sulfur. However, exhaust gases, acid rain and the greenhouse effect remain the biggest pollutants, especially in the large cities.

To avoid this as much as possible, or at least improve the situation as soon as possible, a series of international conventions and international agreements have been adopted which should make all the countries in the world try to reduce or limit emissions of carbon dioxide and other gases causing the greenhouse effect. The great majority of countries have ratified this agreement, including Slovenia. Unfortunately, in the forefront great economic and political interests still remain, which cause individuals and countries to violate the law or fail to comply with these regulations.

To avoid all this, Slovenia has shown a high degree of maturity and has written the protection of air in the Constitution, which is the basis of the Law of Environmental Protection. It has also adopted some of the principles and regulations regarding the protection of air.

In Slovenia, the most involved is the Agency of the Republic of Slovenia for the Environment (ARSO), which operates under the Ministry of Environment. ARSO deals with the monitoring, analysis and forecasting of natural phenomena and processes in the environment, the danger to people and their property.

In all of this, the role of the state is important, its national program and the vision and objectives of sustainable development. To what extent we achieve this will be shown in the nature itself. The only »bad conscience« to pollution are humans themselves, and various environmental organizations, which keep in our conscience the thought of keeping the world and air for the future generations...

Keywords: Air, Environmental Protection Act, Agency of the Republic of Slovenia for the Environment, National Environmental Action Plan, Environmental organizations, The Environment.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO PONAZORITEV	ix
KAZALO GRAFIKONOV.....	ix
KAZALO SLIK	ix
KAZALO TABEL.....	ix
1 UVOD.....	1
2 ZRAK	3
2.1 Zgradba zraka.....	3
2.2 Onesnaževanje zraka.....	4
2.2.1 Kisel dež.....	4
2.2.2 Izpušni ali dimni plini	5
2.2.3 Učinek tople grede.....	5
3 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ZRAKA.....	7
3.1 Mednarodno pravo	7
3.1.1 Kjotski protokol	8
3.1.2 Aarhuška konvencija	12
3.2 Ustava.....	13
3.2.1 Ustavna izhodišča	13
3.2.2 Pravica do zdravega življenjskega okolja.....	13
3.2.3 Pravno varstvo	14
3.3 Zakon o varstvu okolja.....	14
3.3.1 Namen in cilji Zakona o varstvu okolja.....	15
3.3.2 Temeljna načela Zakona o varstvu okolja.....	16
3.3.3 Ukrepi varstva okolja	18
3.3.4 Programi in načrti na področju varstva okolja.....	19
3.3.5 Posegi v okolje	20
3.3.6 Spremljanje stanja okolja in informacije o okolju	23
3.3.7 Ekonomski in finančni instrumenti varstva okolja	25
3.3.8 Obvezne gospodarske javne službe	27

3.3.9	Organizacije na področju varstva okolja	28
3.3.10	Inšpekcijsko nadzorstvo	28
3.3.11	Posebne določbe.....	30
4	ZUNANJI ZRAK.....	32
4.1	Kakovost zunanjega zraka	32
4.1.1	Mejne vrednosti za varovanje zdravja ljudi	33
4.2	Načrti za izboljšanje kakovosti zraka.....	36
5	OKOLJEVARSTVENE ORGANIZACIJE.....	41
5.1	Greenpeace	41
5.2	Umanotera.....	42
5.3	Focus – Društvo za sonaraven razvoj	43
5.4	Cipra	43
6	ZAKLJUČEK.....	45
	LITERATURA IN VIRI.....	46

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Graf 1: Otroci, stari od 0 do 15 let, ki so izpostavljeni povišanim koncentracijam delcev PM10 v zunanjem zraku v obdobju 2002-2007 (po priporočilih Svetovne zdravstvene organizacije je priporočljiva letna vrednost za PM10 20 µg/m ³ , EU pa postavlja mejo 40 µg/m ³).....	39
Graf 2: Delež otrok, starih od 0 do 15 let, ki so bili v obdobju 2002-2007 zaradi bolezni dihal sprejeti v bolnišnico, po občini rojstva otroka	40

KAZALO SLIK

Slika 1: Sestava zraka	3
------------------------------	---

KAZALO TABEL

Tabela 1: Uspešnost posameznih držav EU pri uresničevanju Kjotskega protokola glede zmanjševanja emisij CO ₂	10
Tabela 2: Mejne vrednosti za varovanje zdravja ljudi	33
Tabela 3: Mejne vrednosti za žveplov dioksid, ogljikov monoksid in svinec	34
Tabela 4: Mejne vrednosti za dušikov dioksid, benzen, PM10	34
Tabela 5: Število dni s preseženo dnevno mejno koncentracijo PM10 µg/m ³ (ki je lahko preseženo največ 35x v koledarskem letu).....	35
Tabela 6: Št. dni s preseženo ciljno vrednostjo za ozon v slovenskih krajih, ko je najvišja povprečna 8-urna drseča vrednost več kot 120 µg/m ³ (letna mejna vrednost znaša 25 dni)	35

1 UVOD

Zavedanje, da je čisto in zdravo življenjsko okolje zelo pomembno, se je začelo pri sodobnem človeku kazati že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Prva taka opozorila so se pojavila že prej, a jih nihče ni jemal dovolj resno. Danes je pojem ekologije in pomen čistega okolja prestopil vse meje in postaja vedno bolj prisoten med nami in prav je tako. Posamezniki, predvsem pa države so se začele zavedati, da je varstvo in ohranitev naravnega človeškega okolja nujno, kajti, če bomo nadaljevali s takim tempom onesnaževanja, bo to pripeljalo do velikih ekoloških katastrof.

Podnebne spremembe, segrevanje ozračja, onesnažen zrak, vse to so pokazatelji prekomernega izkoriščanja narave in njenega onesnaževanja. Z Zakonom o varstvu narave zato želimo označiti delovanje človeka k ohranjanju in izboljšanju življenjskega okolja. Gre za več ukrepov, ki so medsebojno povezani in zagotavljajo zdrav človeški razvoj in zavest, da narava in okolje nista le sredstvo za doseganje ciljev, ampak simbioza človeka z naravo. Vse to pa je razvidno iz vse večjega števila norm in predpisov, ki urejajo to področje.

Ker se Slovenija zaveda resnosti in pomembnosti okoljskih težav, je to svojo skrb izrazila in zapisala že v Ustavo. V svojem 72. členu namreč piše, da ima vsak v skladu z zakonom pravico do zdravega življenjskega okolja, država pa je dolžna skrbeti za to zdravo življenjsko okolje (Ustava RS, 72. člen). V ta namen so določeni pogoji in načini za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti. Obveznost države je tudi, da zagotavlja minimalne ekološke standarde in se prilagaja nastalim situacijam. Vse to je zapisano v Zakonu o varstvu okolja, ki je bil sprejet leta 1993 in bil kasneje še večkrat dopolnjen.

Ob vsem tem, pa ne smemo pozabiti, da je Slovenija polnopravna članica Evropske unije. V 8. členu Ustave pa piše, da morajo biti vsi zakoni in predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami. (Ustava RS, 8. člen) Vsi ti normativi so zapisani v sporazumih, konvencijah, protokolih in drugih listinah. Eden najpomembnejših mednarodnih sporazumov je Kjotski protokol. Gre za protokol izrednega pomena, saj ga je podpisala večina, kar 141 držav sveta. Z njim naj bi poskušali zmanjšati emisijo ogljikovega dioksida in pet ostalih toplogrednih plinov do leta 2012. Leto 2012 je že tu, a rezultati žal niso prinesli zelenega stanja. Še vedno so v ospredju večji gospodarski interesi in politika posameznih držav. Avstralija, ZDA in še nekatere države tega sporazuma namreč niso ratificirale.

Poleg Zakona o varstvu okolja, temeljnih načel o varstvu okolja, uredb za posamezna področja varstva okolja, pa je ob vsem tem pomemben še nacionalni program varstva okolja, ki je zapisan v Zakonu o varstvu okolja. Na predlog vlade ga sprejme državni zbor. Program pripravi Ministrstvo za okolje in prostor v sodelovanju z drugimi ministrstvi. Vsebovati mora poročila o okolju, cilje v določenem obdobju in ukrepe za njihovo uresničevanje, prednostne naloge, usmeritve za razvoj dejavnosti in javnih služb varstva

okolja, oceno potrebnih sredstev za izvedbo programov ter njihov vir, obveznosti iz ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb in strategij ter programov EU, ki se nanašajo na varstvo okolja. (ZVO-1, 35. člen).

Kljub vsem mednarodnim predpisom, ratificiranim mednarodnim pogodbam, ustavi, zakonom, uredbam, predpisom...pa se stanje ne izboljšuje prav dosti. Zaradi vse večjega števila prebivalstva, širjenja industrije, krčenja gozdov, izpušnih plinov...so se razmere ponekod še poslabšale. Za EU lahko z lahkoto trdimo, da so predpisi vse strožji in da jih je vse več, medtem ko so razmere v ostalem svetu zastrašujoče. Kitajska, Indija, Afrika ter vsa vzhodna Azija se šele sedaj počasi »prebujajo«. Medtem, ko je Evropa svojo »umazano industrijo« preselila v dežele daljnega vzhoda, se je tam industrija hitro širila brez kakršnih koli omejitev in predpisov s področja varstva okolja.

O vsem tem pa nas lahko rečemo, bolj ali manj uspešno ves čas opozarjajo tudi mednarodne okoljevarstvene organizacije, ki s svojim kazanjem na napake in opominjanjem prispevajo po svoji moči k ohranjanju čistega okolja.

Za izbrano temo diplomskega dela sem se odločila predvsem zato, ker se mi zdi pomen ohranjanja čiste narave in zdravega življenjskega okolja zelo pomembno. Prav je, da vsak posameznik že pri sebi začne in da vsak nekaj prispeva k ohranjanju čistega zraka in okolja. Le tako bomo potem skupaj s pomočjo države lahko naredili več in boljše. Čista narava in okolje je nekaj kar nam je bilo pred mnogimi leti dano, da z njo upravljamo in da nam nudi vse svoje danosti. A žal smo ljudje naravnani tako, da hočemo vedno več in bolje. Narava nas seveda ves čas tudi opozarja na napake. Vse več je naravnih katastrof: poplav, orkanov, vročinskih valov in sušnih obdobj, toče... In šele takrat lahko spoznamo, kako majhni in nemočni smo, ko se narava obrne proti nam...

2 ZRAK

2.1 ZGRADBA ZRAKA

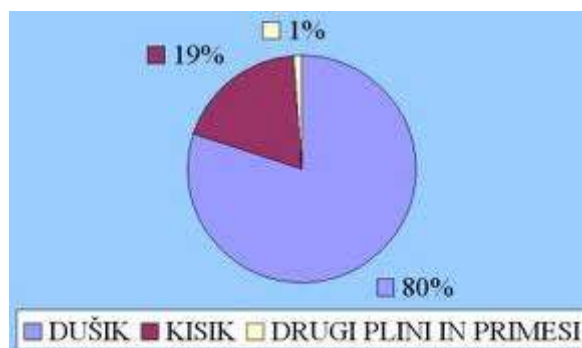
Zrak je zmes plinov. Večinoma ga sestavljata dušik (78%) in kisik (21%), v manjši meri pa so stalno prisotni še argon, ogljikov dioksid in vodna para. Brez kisika lahko človek zdrži brez posledic za svoje zdravje le 5 minut, zato je zelo pomembno kakšen zrak dihamo. (MKO, 2012)

Sestava zraka se z višino spreminja, na višjih mestih je zrak redkejši. Zrak je prozoren, torej brez barve, vonja in okusa. Pri izdihavanju se zrak razlikuje od vdihanega zraka, saj organizem kisik porabi.

Zračno plast, ki obdaja zemljo imenujemo atmosfera. Sega do približno 650 km. Vsebuje zrak, ki ga živa bitja potrebujemo za dihanje. Zadržuje jo privlačna sila zemlje. Plini v zraku omogočajo, da rastline, živali in ljudje lahko živimo. Ozračje naj tudi varuje pred škodljivimi sončnimi žarki in padajočimi meteoriti. Ozračje zadržuje okoli zemlje njena težnost. Deli se na štiri plasti: troposfera (v njej je okoli 80% zemljinega ozračja v kateri se dogajajo najpomembnejši vremenski pojavi), nad troposfero je stratosfera (ozonska plast zadrži nekaj škodljivih ultravijoličnih žarkov). Sledi ji ionosfera (po njej je prenašajo radijski valovi), na koncu pa je še eksosfera (v njej je malo zraka in se razblinja v zunanje vesolje). (MKO, 2012)

Dnevne spremembe gibanja zraka imenujemo vreme. Vreme določajo atmosferske okoliščine, ki jih zaznavamo ob vsakem času. Te se lahko spreminjajo zelo hitro. Vreme je posledica premikanja zračnih mas v ozračju. Ozračje se odziva na spremembe v količini toplote, ki jo dobijo od sonca posamezna področja na zemlji. Vrtenje zemlje in značilnosti tal vplivajo na gibanje ozračja.

Slika 1: Sestava zraka

Vir: Wikipedia, slike

2.2 ONESNAŽEVANJE ZRAKA

Poleg stalnih sestavin, ki so v zraku, se lahko včasih v manjših koncentracijah pojavljajo še druge snovi, ki škodljivo delujejo na živi in neživi svet. Onesnaževanje zraka pomeni, da so škodljivi plini, trdne in tekoče snovi v zraku nad dopustnimi mejami. Njihova prisotnost je posledica človekove dejavnosti (antropogeni viri) in naravnih virov. Do onesnaževanja zraka lahko pride, če se škodljive odpadle snovi pomešajo z zrakom. Poznamo naravne vire onesnaževanja (prašni viharji, gozdni požari, vulkanske erupcije) in umetne vire onesnaževanja (avtomobilski izpušni plini, odmetavanje odpadkov, izsekavanje gozdov, spuščanje strupenih plinov v ozračje...), (MKO, 2012).

Naravne nečistoče v zraku so anorganske snovi, kot so pesek ali delci prsti, ki jih dvigajo veter, stroji in vozila ali pa organske snovi npr. drobci rastlin in semena.

Zrak onesnažuje tudi človek s svojo dejavnostjo in z odpadki. Onesnažujejo ga razne industrije, kurišča in avtomobili. Onesnažen zrak je posledica sodobne civilizacije, ki ogroža tako človeka, kot tudi vsa ostala živa bitja. Premogov prah, saje in pepel so najbolj pogosta nečistoča, med plini pa prevladujejo žveplove spojine. (MKO, 2012).

Zrak se lahko navzame velike količine teh plinov, ne da bi škodil ljudem, toda pri neugodnih vremenskih razmerah, kot je dolgotrajna megla in toplotnih obratih, pa se koncentracija nečistoče poveča do količin, ki že ogrožajo zdravje. V zadnjih stotih letih so se koncentracije ogljikovega dioksida (v nadaljevanju: CO_2) povečale za 15%, predvsem zaradi uporabe fosilnih goriv. Skupaj s preveliko sečnjo gozdov se je močno spremenilo tudi ravnotežje CO_2 , ki se je podvojilo. Največ posekajo tropskega gozda. S tem uničijo dom številnim rastlinam in živalim, uničujejo pa tudi rastline, ki so nujno potrebne za življenje in za čiščenje zraka. (MKO, 2012).

2.2.1 KISEL DEŽ

Dež je že samo po sebi kisel, kar je posledica spajanja vode in ogljikovega dioksida v ozračju. CO_2 prihaja v ozračje iz naravnih virov in delovanja človeka, pri procesih gnitja, dihanja, gorenju fosilnih goriv... Kislost oziroma bazičnost merimo z lestvico pH. Vrednost pH deževnice je okoli 6, vrednost pH kislega dežja pa je pod 6, ponekod, kjer je zrak močno onesnažen, pa je vrednost pH manj kot 3. (Bajrami, 2010).

Okoli 70% kislega dežja nastane iz žveplovega dioksida, ki v ozračju skupaj z vodo tvori žveplovo kislino, ostalih 30% kislega dežja pa nastane iz dušikovega dioksida, ki skupaj z vodo tvori dušikovo kislino. Kisel dež uničuje jezera in reke, ter povzroča umiranje rastlin in alg, pa tudi živalim otežuje dihanje. Povzroča razpadanje gradbenih materialov in celo škodo na zgradbah in spomenikih. S kislim dežjem je povezano izumiranje gozdov, še posebej so izpostavljeni iglavci, ker jim zaradi kislega dežja začno odpadati iglice. Kisli dež uniči tudi kemijsko ravnovesje v tleh, gre za izpiranje nekaterih rudnin v zemlji. (Bajrami, 2010).

Raziskave so pokazale, da se kisle padavine pojavijo tudi več tisoč kilometrov proč od vira nastanka emisij. Doslej je kisel dež najhuje prizadel severovzhodno Kanado, dele ZDA, srednjo Evropo in Skandinavijo. Prvi znaki posledic kislega dežja pa se kažejo že tudi v Avstraliji in Braziliji. (Bajrami, 2010).

2.2.2 IZPUŠNI ALI DIMNI PLINI

Izpušni ali dimni plini se sproščajo kot posledica izgorevanja goriv, kot so: zemeljsko plin, bencin, kurilno olje, premog, komunalni odpadki, les... V atmosfero se odvajajo preko izpušnih cevi, vertikalnih dimnih naprav ali pogonskih šob. Največji del izgorevanja predstavljajo dušik, vodna para in ogljikov dioksid. Razmeroma majhen del izgorevalnega plina predstavlja ogljikov monoksid (CO), ki je glavni produkt nepopolnega izgorevanja, ogljikov vodik (HC) iz neizgorelega goriva, dušikov oksid (NO_x) iz visokih temperatur izgorevanja, ozon (O_3) in tudi drobni delci (saje). (Wikipedija, 2012).

Emisijski standardi so osredotočeni na onesnaževanje z izpušnimi plini iz vozil, kot iz industrijskih dimnikov ter različnih industrijskih obratov, kot so rafinerije nafte, predelovalni obrati zemeljskega plina, petrokemični obrati in kemični proizvodni obrati. Avtomobilski izpuhi izločajo več kot polovico od 450 000 ton svinca, kar ga vsako leto gre v zrak v obliki drobnih delcev. Enako resen problem pa je kopičenje dima zaradi kurjenja s premogom nad mesti v deželah v razvoju. Temu pojavu pravijo tudi »smog revežev«. (Wikipedija, 2012).

2.2.3 UČINEK TOPLE GREDE

Brez učinka tople grde ne bi bilo na zemlji življenje, saj bi bila povprečna temperatura 18°C pod lediščem. CO_2 prepušča sevanje kratkovalovnih sončnih žarkov, zadržuje in ohranja pa večino dolgovalovne energije. Toplogredni plini tako omogočajo, da ostaja temperatura na našem planetu prijetna. Zaradi vse večje količine ogljikovega dioksida in drugih toplogrednih plinov pa se ozračje segreva. Zaradi tega narašča temperatura ozračja in morja.

Glavni vir toplogrednih plinov je izgorevanje fosilnih goriv. K višanju koncentracije pa prispeva tudi človek s krčenjem gozdov in s čedalje večjo količino deponij kamor odlaga odpadke.

Ukrepi za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov so:

- Fosilna goriva zamenjati z obnovljivimi viri energije,
- racionalno izkoriščanje energije,
- povečati energetska učinkovitost vozil,
- gradnja hidroelektrarn,
- zmanjševanje, ločevanje in recikliranje odpadkov,
- odprtje trga z biomaso.

Zaradi prehitrega globalnega segrevanja se topijo ledeniki, morska gladina se zato postopno zvišuje. Posledica tega bo, da bo nižje predele zalila voda. Morje bi lahko zalilo Nizozemsko, polovico Floride v ZDA in obsežna območja drugih nižinskih dežel, kot je Bengalija.

Zaradi povišane temperature za 1 stopinjo in z desetino manj dežja utegne biti pridelek pšenice v severnoameriškem žitnem pasu za petino manjši. Teh posledic pa ne bi čutile le ZDA, ampak še veliko drugih držav, ki to žito kupujejo. Nasprotno pa bi se lahko ta glavna žitna območja iz SZ premaknila proti severu, v Sibirijo, ki ima ustrezna tla. Zaradi vseh teh sprememb bo izumrlo tudi veliko rastlinskih in živalskih vrst. Toplogredni plini so škodljivi tudi ozonu. S segrevanjem se tanjša tudi ozonska plast in nastaja vse večja ozonska luknja.

3 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ZRAKA

3.1 MEDNARODNO PRAVO

Slovenija je polnopravna članica Evropske unije, je članica OZN in je članica Sveta Evrope. V 8. Členu Ustave RS je zapisano, da morajo biti vsi zakoni in drugi predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami. (Ustava RS, 8. Člen).

Evropska unija postavlja zelo visoke norme in okoljske standarde, uvaja čistejše tehnologije s katerimi se bori proti podnebnim spremembam ter vplivom onesnaževanja na zdravje ljudi.

Glavna načela okoljske politike so:

- Preprečevanje je boljše kot čiščenje,
- onesnaževalci morajo plačati davek za vso škodo, ki jo povzročijo,
- določeni ukrepi se lahko sprejemajo tudi brez dokončne znanstvene potrditve.

Države članice EU so dolžne poročati Evropski komisiji o meritvah in rezultatih, komisija pa preverja ali članice UE izvajajo predpise. V nasprotnem primeru se lahko zgodi, da se država znajde pred Evropskim sodiščem ali pa ji grozi denarna kazen.

Slovenija se je v pogajanjih za vstop v EU dogovorila za tri prehodna obdobja. Na področju industrijskega onesnaževanja (konec septembra 2011) – uvedba okoljevarstvenega dovoljenja za gradnjo in delovanje nekaterih vrst naprav, oziroma za izvajanje nekaterih dejavnosti. Po 1.1.2005 morajo vsi tisti, ki povzročajo emisije toplogrednih plinov pridobiti ustrezna dovoljenja. Podjetjem se podeljuje znak za okolje v okviru sistema upravljanja in pregledovanja okolja (EMAS). Od 1.1.2007 nosi stroške predelave starega vozila proizvajalec oziroma uvoznik in ne več lastnik vozila (Božovič, 1999, str. 14 - 15).

Onesnaževanje zraka je ena glavnih političnih skrbi EU že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Poskusi, da bi zmanjšali onesnaževanje, so bili deloma uspešni in gledano v celoti, se kakovost zraka v Evropi izboljšuje. Vendar pa se naša skrb in prizadevanje za čistejši zrak ne smeta zmanjšati. EU je podpisala številne pomembne sporazume z drugimi državami:

- Leta 1979 je bila podpisana Ženevska konvencija o čezmejnem onesnaževanju, ki prestopa meje držav. S tem so bili postavljeni cilji za zmanjšanje izpustov plinov, ki povzročajo zakisljevanje. Z izvajanjem te konvencije so emisije žvepla po vsej Evropi znatno upadle, emisije dušikovega oksida pa so zaradi povečanega cestnega prometa ostale skoraj nespremenjene.

- Leta 1985 je večina držav EU sprejela Protokol o zmanjševanju emisij žvepla po katerem naj bi do leta 1993 zmanjšali proizvodnjo žveplovega dioksida za 30%. Vse države podpisnice so ta cilj uresničile.
- Montrealski protokol je leta 1987 določil cilje in roke za zmanjšanje plinov, ki tanjšajo ozonsko plast. Posledično se klorofluorogljikovodiki, ki sodijo med najbolj škodljive pline, v EU praktično ne uporabljajo več.
- Leta 1988 je EU uvedla direktivo, po kateri morajo elektrarne in podjetja v energetske, kovinarske, kemične in lesne sektorje, ter sektorje za obdelavo odpadkov zmanjšati emisije žveplovega dioksida in dušikovih oksidov. Podobne omejitve so bile sprejete tudi za sežiganje odpadkov, promet, ogrevanje in proizvodnjo energije.
- Na svetovnem vrhu leta 1992 v Rio de Janeiru je EU podprla Konvencijo ZN o podnebnih spremembah ter uvedla načelo »trajnostnega razvoja«. To pomeni, da v svojem prizadevanju za boljšo kakovost življenja ne smemo škoditi okolju in bodočim generacijam.
- Leta 1994 je vrsta Evropskih držav podpisala drugi protokol o žveplu. Vse države članice EU so dosegle cilj 35% zmanjšanja izpustov plinov, ki povzročajo zakisljevanje, glede na stopnjo iz leta 1990.
- Leta 1996 je bil uveden Program avtomobilskih goriv, ki je določil strožje energetske standarde za zasebne avtomobile.
- EU je v Kjotu na Japonskem leta 1997 obljubila, da bo do leta 2010 zmanjšala za 50% emisije žveplovega dioksida in za 30% emisije amonijaka. Strokovnjaki so si bili enotni, da so cilji v zvezi z žveplovim dioksidom uresničljivi, še vedno pa zbuja zaskrbljenost zmanjšanje emisij amonijaka.
- Leta 2001 je bil uveden program Čisti zrak za Evropo (CAFE), ki je iskal načine preprečevanja, da bi onesnaževanje zraka škodovalo človeškemu zdravju in okolju.
- Leta 2005 je Evropska komisija uvedla strategijo za čisti zrak, da bi zmanjšala onesnaževanje zraka v Evropi. Tako naj bi se število prezgodnjih smrti zaradi bolezni, povezanih z onesnaževanjem zraka, do leta 2020 zmanjšalo za skoraj 40% v primerjavi z letom 2000. Strategija namenja posebno pozornost drobnemu prahu ali delcem in prizemnemu ozonu, saj sta zdravju najbolj nevarna.

3.1.1 KJOTSKI PROTOKOL

Je prvi in najpomembnejši mednarodno zavezujoč dokument, ki obravnava vprašanje odziva na spreminjanje podnebja. Leta 1992 so države na svetovnem vrhu ZN v Rio de Janeiru sprejele okvirno konvencijo ZN o spremembi podnebja, 11.12.1997 pa protokol k konvenciji – Kjotski protokol. Ta je za obdobje 2008 – 2012 predvideval zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov za najmanj 5% v primerjavi z letom 1990.

Veljati je začel 16.2.2005. Ko ga je ratificirala večina industrijskih držav in držav v razvoju in potem, ko so ZDA od njega odstopile, je bil edini pogoj za njeno veljavnost samo še ratifikacija Rusije. Po prizadevanjih EU, ki so trajale kar nekaj let in nekaterih drugih

držav je Rusija novembra 2004 protokol ratificirala. Takratni generalni sekretar ZN Kofi Annan je pozval svet, naj več stori za ustavitev segrevanja ozračja. Pojasnil je tudi, da je Kjotski protokol o zmanjševanju emisij toplogrednih plinov, ki je stopil v veljavo le prvi korak v to smer. Annan je takrat klimatske razmere označil kot enega največjih izzivov 21. stoletja. Dejal je, da protokol ne bo rešil človeštva nevarnosti klimatskih sprememb. Po njegovih besedah predstavlja le prvo pomembno etapo v pozitivno smer, kar daje dobro motivacijo za naložbe v tehnologijo, ki bo spoštovala okolje (Delo, 2005).

Slovenija je Kjotski protokol podpisala leta 1998, ratificirala pa ga je leta 2002. V letu 2003 je Ministrstvo za okolje in prostor že izdelalo Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (v nadaljevanju: TGP), ki upošteva tehnične in druge ukrepe, akterje in instrumente za izvedbo ukrepov. Ukrepi za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov so naslednji:

- Povečanje energetske učinkovitosti,
- spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije,
- zamenjavi okoljsko neprimernih energentov z okoljsko primernejšimi,
- spodbujanje kolesarjenja,
- povečanje deleža javnega prevoza,
- zmanjševanje emisij metana z zajemanjem in uporabo pri ravnanju z odpadki,
- spodbujanje sonaravnih oblik kmetovanja. (OP-TGP, 2003, str.10-18)

Evropska unija je svojim članicam s Kjotskim sporazumom zadala nalogo, da morajo v obdobju 2008-2012 zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za 8% v primerjavi z letom 1990. Tako je leta 2000 Evropska komisija sprejela Evropski program za podnedne spremembe (ECCP –The European Climate Change Programme) v katerem je opredelila ukrepe za uresničitev kjotskega cilja. Med drugim je vzpostavila direktivo o pridobivanju elektrike preko obnovljivih virov energije in obdavčila energetske produkte. Leta 2005 je Evropska komisija objavila še drugi evropski program (ECCP 2) v katerem je izpostavila izpuste CO_2 iz avtomobilov in na področju letalskega prometa, zajetje in shranjevanje ogljika, sistem trgovanja z emisijami...(Evropska komisija, 2012).

Tabela 1: Uspešnost posameznih držav EU pri uresničevanju Kjotskega protokola glede zmanjševanja emisij CO₂

Vir: Okoljske usmeritve - razkorak med EU in Slovenijo; Uspešnost Slovenije pri implementaciji okoljskih smernic EU na področju globalnega segrevanja (2009)

EU pa si je leta 2007 zadala že nove cilje oziroma ukrepe za vzpostavitev visoko energetskega in učinkovitega gospodarstva. Do leta 2020 naj bi:

- zmanjšala porabo energije za 20%
- povečala porabo biogoriv za 10% na račun manjše porabe bencina in dizelskega goriva
- povečala porabo obnovljivih virov energije za 20% glede na celotno porabo energije (Okoljske usmeritve, 2009).

Slovenija je na tem področju prav tako naredila velik korak, in sicer z vzpostavitvijo Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do 2012 (OP TGP) leta 2003, v katerem je opredelila ukrepe in dejavnosti za doseg cilja iz Kjotskega protokola in s tem dosledneje opredelila obveznosti in odgovornosti posameznih sektorjev za izpolnjevanje okoljskih zakonodajnih obveznosti. Podrobnosti o izpolnjevanju ukrepov iz OP TGP so objavljeni v posebnem poročilu vlade RS oktobra 2008. (Okoljske usmeritve, 2009).

EU je torej že zastavila nadaljnje cilje za leto 2020, medtem, ko Slovenija komaj uresničuje cilje iz Kjotskega protokola. Dokumenta, ki bi začrtal strategijo od 2012 naprej Slovenija še nima, medtem ko nam je Evropska komisija že zadala nove cilje in sicer:

- zmanjšanje emisij TGP za okoli 6% do leta 2020, glede na leto 2005
- povečati porabo obnovljivih virov energije iz sedanjih 16% na 25% do leta 2020

Ker je način izbora obnovljivih virov prepuščen državi članici, si bo Slovenija prizadevala, da kar najbolje izkoristi energetske potencialne in spodbudi uporabo gozdne biomase. Slovenija je namreč zelo bogata z lesom saj kar 54% površine pokritih z gozdovi. (Okoljske usmeritve, 2009)

Poleg domačih politik in ukrepov, s katerimi bodo države zmanjšale emisije toplogrednih plinov, Kjotski protokol uvaja še t.i. prožne mehanizme (flex-mex). Namen prožnih mehanizmov je pomagati razvitim državam doseči njihove cilje tako, da jim omogočajo zmanjšanje emisij tam, kjer je to cenovno ugodno. Istočasno s tem pospešujejo prenos tehnologij in pretok denarja v države v razvoju. Mehanizmi so trije:

1. Mehanizem skupnega izvajanja (joint implementation-JI)

Razvite države lahko prenesejo v ali pridobijo od katerekoli druge razvite države enote zmanjšanja emisij (ERU), ki izhajajo iz projektnih aktivnosti, ki zmanjšujejo emisije toplogrednih plinov ali izboljšujejo odstranjevanje le-teh s ponori v času prvega ciljnega obdobja 2008-2012. Glavni načeli sta dodana vrednost in izhodiščno stanje. Dodana vrednost pomeni, da mora projekt nekaj spremeniti glede na stanje, ki je bilo, če projekt ne bi bil izveden. Dodana vrednost ima lahko z vidika okolja, financiranja, tehnologije ali pravne ureditve. Da bi lahko ugotovili, za koliko projekt pripomore k zmanjšanju emisij, je treba definirati izhodiščno stanje. (FOCUS, 2012).

2. Mehanizmi čistega razvoja (clean development mechanism-CDM)

Mehanizem čistega razvoja je glavni mehanizem za premostitev razlik med razvitimi in razvijajočimi se državami. Ta mehanizem pomaga državam v razvoju doseganje trajnostnega razvoja, razvitim državam pa omogoča uporabo enot zmanjšanja emisij, ustvarjenih pri takih projektih, za doseganje njihovih zavez po protokolu. (FOCUS, 2012).

3. Trgovanje z emisijami (emissions trading ET)

Trgovanje z emisijami omogoča dvema subjektoma (državama ali podjetjema), ki morata zmanjševati emisije, da s svojimi emisijami trgujeta. Čeprav mnogi 'pravico' do onesnaževanja in trg za trgovanje z emisijskimi dovolilnicami vidijo kot neetični pristop k zmanjševanju emisij TGP, je ta pristop v Kjotskem protokolu in tudi v EU trdno ukoreninjen. Emisije TGP prispevajo k spreminjanju podnebja ne glede na to, kje nastanejo, zato je vseeno, kje jih zmanjšamo. Učinek trgovanja naj bi tako bil nevtralen. Težave nastopijo, ko se v trgovanje vključijo države, kot sta Rusija ali Poljska, ki so svoje emisije bistveno zmanjšale v 90-ih zaradi zloma industrije, v mednarodnih pogajanjih pa dosegle, da se jim kot izhodiščne emisije štejejo emisije iz let pred zlomom industrije. Posledica tega je, da te države lahko svoje emisije po Kjotskem protokolu v bistvu povečajo, v kolikor pa jih ne povečajo zaradi rasti svojega gospodarstva, jih lahko prodajajo drugim, ki tako na račun zloma gospodarstev lahko povečajo svoje emisije. Temu pojavu rečemo 'vroči zrak' (hot air), (FOCUS, 2012).

3.1.2 AARHUŠKA KONVENCIJA

Je prvi, pravno obvezujoči mednarodni dokument, ki ga je Slovenija skupaj s 35 državami in Evropsko skupnostjo podpisala 15.6.1998, na četrti ministrski konferenci Okolje za Evropo v Aarhusu na Danskem. Temelji na doktrini trajnostnega oziroma okolje ohranjujočega razvoja, pri katerem je eden od glavnih nalog doseganje družbenega konsenza pri okoljskem odločanju z vključevanjem vseh interesnih skupin v odločevalni proces, tj. javnih oblasti, civilne družbe in gospodarstva.

Zgodovinski pomen te konvencije je ta, da povzdigne deklarirane pravice civilne družbe v pravno obvezujočo normo mednarodnega okoljskega prava. Aarhuska konvencija je pomembna tudi zato, ker poseže po vseh področjih okoljskega odločanja izvršilne veje oblasti držav pogodbenic. (Aarhuska konvencija, 2002, str. 11-133).

Konvencija je razdeljena na tri osnovne stebre:

- Prvi steber podrobneje analizira dostop do okoljskih informacij, ki naj bi nadomestil obstoječo Direktivo 90/313/EGS o prostem dostopu do informacij. Nosilci izvršilne veje oblasti, ki jih konvencija zavezuje k posredovanju informacij javnosti, so vsi javnoupравни subjekti ne glede na administrativno politično raven njihove organizacije ali na izvornost oziroma delegiranost njihovih pristojnosti in odgovornosti. Tako sodijo sem vsi upravni organi na državni, regionalni in lokalni ravni ter vse fizične in pravne osebe, ki opravljajo javne upravne naloge po notranji zakonodaji države pogodbenice (nosilci javnih pooblastil) ali imajo javne odgovornosti oziroma opravljajo javne naloge in/ali storitve v zvezi z okoljem pod nadzorstvom upravnih organov ali nosilcev javnih pooblastil (Aarhuska konvencija, 2002, str. 11-133).

Aarhuska konvencija na zelo široko in podrobno opredeljuje »okoljsko informacijo«. V skladu s 3. odstavkom 2. člena Konvencije so lahko informacije v pisni, vidni, slušni, elektronski ali kakršnikoli drugi materialni obliki. Konvencija upošteva dva aspekta »pravice javnosti do obveščeniosti«: Pravico biti obveščen o neki stvari na svojo zahtevo podano pri javnoupornem subjektu, ter pravico biti obveščen o okolju oziroma njegovem varovanju preko samoiniciativnega objavljanja in širjenja pomembnih okoljskih informacij javnoupornih subjektov z njihovih delovnih področij. Slednje je lahko obveščanje tudi preko javnih medijev ali neposredno, na lokalno običajen način.

- Drugi steber podrobneje analizira pravico do soodločanja vseh, ki so prizadeti in zainteresirani pri konkretnih posegih v okolje. Gre za tri načine sodelovanja javnosti:
 1. Sodelovanje javnosti pri sprejemanju odločitev o dovoljenjih za konkretne posege v okolje – prizadeto javnost je potrebno pravočasno, ustrezno in učinkovito obvestiti o nameravanem posegu v okolje z vsemi informacijami dovolj zgodaj, ko so odprti še vsi postopki. Javnost ima potem možnost podati pripombe, analize in mnenja, ki jih mora pristojni organ tudi upoštevati, ter o posegu ponovno obravnavati in odločati.

2. Sodelovanje javnosti pri sprejemanju načrtov, programov in politike v zvezi z okoljem – konvencija ločuje med načrti in programi. Javnosti je potrebno zagotoviti vse potrebne informacije, ki so potrebne za pripravo načrtov in programov, primerno dolgo časovno obdobje za posamezne faze, za pripravo sodelovanja v postopku priprave sprejema načrtov in programov. Možnost sodelovanja je potrebno zagotoviti dovolj zgodaj, ko so odprte še vse možnosti in ustrezno upoštevati rezultate sodelovanja javnosti.
 3. Sodelovanje javnosti pri pripravi izvršilnih predpisov in/ali splošno pravno obvezujočih normativnih dokumentov – konvencija zavezuje države pogodbenice, da javnosti zagotovijo tudi sodelovanje pri pripravi izvršilnih predpisov in drugih splošno pravno obvezujočih pravil organov javne oblasti, ki bi lahko ustrezno vplivali na okolje (podzakonski predpisi). (Aarhuška konvencija, 2002, str. 11- 133).
- Tretji steber govori o pravnem varstvu pravic. Aarhuška konvencija zavezuje države pogodbenice, da zagotovijo pripadnikom javnosti možnost revizijskega postopka pred sodiščem ali/in pred drugim neodvisnim in nepristranskim telesom, ustanovljenim z zakonom. Zagotovljena jim mora biti tudi možnost, da izpodbijajo materialno in procesno zakonitost odločitve o dovoljenju za konkreten poseg v okolje. Konvencija države pogodbenice tudi zavezuje, da pripadnikom javnosti zagotovi možnost, da pred sodišči in upravnimi organi izpodbijajo oziroma oporekajo dejanjem oziroma dejavnostim, ki nasprotujejo določbam predpisov države pogodbenice, ki se nanašajo na okolje. (Aarhuška konvencija, 2002, str. 11-133).

3.2 USTAVA

3.2.1 USTAVNA IZHODIŠČA

Slovenska pravna ureditev je v primerjavi z drugimi ureditvami po svetu z vidika varstva okolja zelo napredna oziroma skrbna, saj je skrb za čisto okolje povzdignila na ustavno raven. Ustava pa predstavlja najvišji formalni pravni akt v državi in je temelj in izhodišče za nadaljnje urejanje pravic in dolžnosti. Že v 5. členu Ustave RS je zapisano, da država skrbi tudi za ohranjanje naravnega bogastva. (Ustava RS, 5. Člen).

3.2.2 PRAVICA DO ZDRAVEGA ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA

V tretjem delu Ustave RS, kjer so opisana gospodarska in socialna razmerja je zapisano tudi varstvo naravnega bogastva in javnega dobrega. V 72. členu Ustave RS je zapisano, da ima vsakdo v skladu z zakonom pravico do zdravega življenjskega okolja. Država je dolžna skrbeti za zdravo življenjsko okolje. V ta namen zakon določa pogoje in načine za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti. Zakon tudi določa ob katerih pogojih in v kakšnem obsegu je povzročitelj škode v življenjskem okolju dolžan poravnati nastalo škodo. (Ustava RS, 72. člen)

3.2.3 PRAVNO VARSTVO

Skladno z načelom pravnega varstva pravic lahko posameznik ali skupine, združenja ali organizacije, s tožbo od sodišča zahtevajo zaradi uresničevanja pravice do zdravega in čistega življenjskega okolja, da nosilcu, ki posega v prostor odredi njegovo ustavitev, če bi poseg povzročil ali če že povzroča neposredno nevarnost za okolje, kritično obremenitev ali poškodbo okolja ali če bi povzročil ali če že povzroča neposredno nevarnost za življenje ali zdravje ljudi, oziroma mu prepove pričetek izvajanja posega v okolje, če je izkazana verjetnost, da bi povzročil takšne posledice.

Slovenska zakonodaja predvideva tudi sodno varstvo v razmerju do posameznika. 15. člen Zakona o varstvu okolja določa, da ima posameznik sodno varstvo kadar drugi posamezniki ogrožajo njegovo pravico do zdravega življenjskega okolja (ZVO, 15. člen). Sodno varstvo pa zagotavlja tudi 75. člen Stvarnopravnega zakonika, ki prepoveduje emisije (SZ, 75. člen), ter 133. člen Obligacijskega zakonika, ki predvideva možnost vsakogar, da s tožbo zahteva od obratovalca, da odstrani vir škode oziroma nevarnosti za okolje (OZ, 133. člen).

3.3 ZAKON O VARSTVU OKOLJA

Zakon o varstvu okolja (ZVO) je bil sprejet leta 1993 in preneha veljati 7.5.2004, ko stopi v veljavo Zakon o varstvu okolja (ZVO-1). Tudi ta zakon je bil kasneje nekajkrat dopolnjen in spremenjen. Ureja temeljna načela področja varstva okolja v RS. Leta 2006 je bil dopolnjen oziroma spremenjen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu okolja (ZVO-1A), še istega leta pa je bilo izdano tudi prečiščeno besedilo (ZVO-1-UPB1). Leta 2007 je bil ponovno spremenjen, ko je Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt) razveljavil nekatere člene ZVO, ki so se nanašali na izdajo okoljevarstvenega soglasja pri pripravi in sprejemanju prostorskih aktov.

Zadnje spremembe zakona vključujejo Direktive Evropskega parlamenta in Sveta. Določa temeljna načela in ukrepe varstva okolja, načine in pogoje spremljanja stanja okolja ter informacije o okolju, ekonomske in finančne instrumente, javne službe in druga z varstvom okolja povezana vprašanja.

Zakon predvsem :

- določa cilje in namen varstva okolja, način normativnega urejanja, ter odgovornost za varstvo okolja,
- določa temeljna načela,
- predpisuje ukrepe varstva okolja (mejne vrednosti in pravila ravnanja, zagotavljanje standardov kakovosti okolja, ukrepe v primeru okoljske nesreče, druge ukrepe in znak za okolje ter sistem okoljskega vodenja organizacij),
- govori o programih in načrtih na področju varstva okolja (programi varstva okolja, okoljska izhodišča, celovita presoja vplivov na okolje),
- govori o posegih v okolje (presoja vplivov na okolje in okoljevarstveno soglasje, okoljevarstveno dovoljenje, združevanje postopkov, druga dovoljenja),

- obravnava informacije o okolju in spremlja stanje (informacijski sistem okolja, register, obveščanje javnosti o okoljskih podatkih, dostop do okoljskih podatkov),
- določa finančne in ekonomske instrumente varstva okolja (okoljske dajatve, finančna jamstva za namene varstva okolja, trgovanje s pravicami do emisije, sredstva proračuna države za naloge varstva okolja),
- opredeljuje obvezne državne in obvezne lokalne javne službe varstva okolja,
- predpisuje organizacijo na področju varstva okolja (Svet za varstvo okolja RS, nevladne organizacije na področju varstva okolja, ki delujejo v javnem interesu),
- določa inšpekcijski nadzor (inšpekcijski nadzor, okoljevarstvena nadzorna služba),
- vsebuje kazenske določbe,
- v posebnih določbah ureja lastnino, upravljanje in varstvo naravnih dobrin, koncesijo na naravnih dobrinah in meteorološko službo,
- v prehodnih in končnih določbah ureja vprašanja veljavnosti posameznih določb ali predpisov iz področja varstva okolja. (ZVO-1, 1. – 199. člen)

3.3.1 NAMEN IN CILJI ZAKONA O VARSTVU OKOLJA

Namen varstva okolja je spodbujati in usmerjati tak družbeni razvoj, ki bo dolgoročno omogočal pogoje za zdravje ljudi, kakovost njihovega življenja, ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.

»Cilji varstva okolja so:

- preprečitev in zmanjševanje obremenjevanja okolja,
- ohranjanje in izboljšanje kakovosti okolja,
- trajnostna raba naravnih virov,
- zmanjševanje rabe energije in večja poraba obnovljivih virov energije,
- odpravljanje posledic obremenjevanja okolja, ter ponovna vzpostavitev njegovih regeneracijskih sposobnosti, povečanje snovne učinkovitosti in proizvodnje ter potrošnje,
- opuščanje in nadomeščanje uporabe naravnih snovi.« (ZVO-1, 2. člen).

Za dosego teh ciljev pa je potrebno:

- spodbujati proizvodnjo in potrošnjo, ki prispeva k zmanjševanju obremenjevanja okolja,
- spodbujati razvoj in uporabo tehnologij, ki odpravljajo, preprečujejo ali zmanjšujejo obremenjevanje okolja,
- plačevati onesnaževanje in rabo naravnih virov.

3.3.2 TEMELJNA NAČELA ZAKONA O VARSTVU OKOLJA

V Zakonu o varstvu okolja je opisanih in predstavljenih 13 načel:

- **»Načelo trajnostnega razvoja:** država in lokalna skupnost morata pri sprejemanju politik, strategij, planov, programov, načrtov in splošnih pravnih aktov spodbujati takšen gospodarski in socialni razvoj družbe, ki pri zadovoljevanju svojih potreb upošteva tudi enake možnosti potreb prihodnjih družb«. (ZVO-1, 4. člen).
- **»Načelo celovitosti:** država in lokalna skupnost morata pri sprejemanju politik, strategij, planov, programov, načrtov in splošnih pravnih aktov iz svoje pristojnosti upoštevati njihove vplive na okolje tako, da prispevajo k doseganju ciljev varstva okolja. Kot merilo se upoštevajo človekovo zdravje, počutje, kakovost njegovega življenja ter preživetje«. (ZVO-1, 5. člen).
- **»Načelo sodelovanja:** država in lokalna skupnost pri sprejemanju politik, strategij, planov, načrtov in splošnih pravnih aktov omogočata sodelovanje povzročiteljev obremenitve, izvajalcev javnih služb varstva okolja in drugih oseb, ki opravljajo dejavnosti varstva okolja, in javnosti. Država tudi zagotavlja sodelovanje in solidarnost pri reševanju globalnih in meddržavnih vprašanj varstva okolja, zlasti s sklepanjem meddržavnih pogodb, obveščanjem drugih držav o okoljskih nesrečah in mednarodno izmenjavo okoljskih podatkov«. (ZVO-1, 6. člen).
- **»Načelo preventive:** za preprečevanje škodljivih učinkov na okolje in zdravje ljudi, se posegi v okolje usmerjajo tudi z dolgoročno naravnanimi priporočili. Mejne vrednosti emisije, standardi kakovosti okolja, pravila ravnanja in drugi ukrepi varstva okolja morajo biti zasnovani, vsak poseg v okolje pa načrtovan in izveden tako, da povzroči čim manjše obremenjevanje okolja«. (ZVO-1, 7. člen).
- **»Načelo previdnosti:** uvajanje novih tehnologij, proizvodnih postopkov in izdelkov je dopustno le, če ob upoštevanju stanja znanosti in tehnike ter možnih varstvenih ukrepov ni pričakovati nepredvidljivih škodljivih učinkov na okolje ali zdravje ljudi. Pomanjkanje znanstvene zanesljivosti ne sme biti razlog za odlaganje ukrepov«. (ZVO-1, 8. člen).
- **»Načelo odgovornosti povzročitelja:** vsak povzročitelj čezmerne obremenitve je kazensko in odškodninsko odgovoren v skladu z zakonom. Dolžan je odpraviti vir in posledico čezmernega obremenjevanja. Odgovoren je tudi v primeru likvidacije ali stečaja«. (ZVO-1, 9. člen).
- **»Načelo plačila za obremenjevanje:** povzročitelj obremenitve krije vse stroške predpisanih ukrepov za preprečevanje in zmanjševanje onesnaževanja, tveganje za okolje, rabo okolja ter odpravo posledic obremenjevanja okolja. Predpiše se mu lahko tudi obveznost jamčenja s finančnimi sredstvi za primer poplačila stroškov obremenjevanja okolja pri opravljanju dejavnosti in po njenem prenehanju. Z namenom zmanjševanja obremenjevanja okolja se lahko predpiše tudi okoljsko dajatev zaradi onesnaževanja ali zaradi vsebnosti okolju škodljivih snovi v surovini, polizdelku ali izdelku«. (ZVO-1, 10. člen).

- **»Načelo subsidiarnega ukrepanja:** država skrbi za odpravo posledic čezmerne obremenitve okolja in krije stroške odprave teh posledic, če jih ni mogoče naprtiti določenim ali določljivim povzročiteljem ali ni pravne podlage za naložitev obveznosti povzročitelju obremenitve ali posledic ni mogoče drugače odpraviti. Občina skrbi za odpravo posledic čezmerne obremenitve okolja zaradi ravnanja s komunalnimi odpadki in krije stroške odprave teh posledic. Če se kasneje ugotovi krivec, država in občina lahko izterjata vračilo stroškov. To načelo velja za državo tudi, ko je vir obremenjevanja okolja zunaj njenih meja, vprašanja o posledicah čezmerne obremenitve na območju RS pa s tujo državo, v kateri je vir, niso urejena«. (ZVO-1, 11. člen).
- **»Načelo spodbujanja:** država in občina v skladu s svojimi pristojnostmi spodbujata dejavnosti varstva okolja, ki preprečujejo ali zmanjšujejo obremenjevanje okolja, in tiste posege v okolje, ki zmanjšujejo porabo snovi in energije ter manj obremenjujejo okolje. Država in občina tudi spodbujata ozaveščanje, informiranje in izobraževanje o varstvu okolja«. (ZVO-1, 12. člen).
- **»Načelo javnosti:** vsi okoljski podatki so javni. Vsakdo ima skladno z zakonom pravico do dostopa do okoljskih podatkov, pravico sodelovati v postopkih sprejemanja politik, strategij, programov, planov, načrtov, ki se nanašajo na varstvo okolja. Javnost ima tudi pravico sodelovati v postopkih, ki se nanašajo na plane, programe in posege v okolje v drugih državah, ki bi lahko vplivali na okolje v RS. Javnost ima pravico sodelovati tudi v postopkih izdajanja konkretnih pravnih aktov, ki se nanašajo na posege v okolje, skladno s tem zakonom«. (ZVO-1, 13. člen).
- **»Načelo varstva pravic:** državljani kot posamezniki ali kot njihova društva, združenja ali organizacije pred sodiščem zahtevajo, da nosilec posega v okolje ustavi poseg, če bi ta povzročil ali povzročal čezmerno obremenitev okolja ali če bi povzročil ali povzročal neposredno nevarnost za življenje ali zdravje ljudi, ali da se mu prepove začetni izvajanje posega v okolje, če je izkazana verjetnost, da bi povzročil takšne posledice. Za varovanje pravice do zdravega življenjskega okolja kot posebnega področja je v skladu z zakonom pristojen tudi varuh človekovih pravic«. (ZVO-1, 14. člen).
- **»Načelo dopustnosti posegov v okolje:** poseg v okolje je dopusten le, če ne povzročal čezmerne obremenitve. Zakon določa primere, ko je za poseg v okolje potrebno pridobiti okoljevarstveno soglasje ali dovoljenje, za posebno rabo naravnih dobrin pa je potrebno pridobiti pravico skladno z določbami zakonov, ki urejajo njihovo rabo«. (ZVO-1, 15. člen).
- **»Načelo ekološke funkcije lastnine:** naravno javno dobro se lahko rabi le tako, da ni ogroženo okolje ali njegov del, ki ima status naravnega javnega dobra, in ni izključena njegova naravna vloga. Zaradi ohranjanja narave in izboljšanja kakovosti človekovega življenja se za naravne dobrine, ki so skladno z zakonom določena kot ekološko pomembna območja ali naravne vrednote, lahko določi poseben režim uživanja lastnine, drugih pravic rabe ali opravljanja dejavnosti. Ukrepi za zagotavljanje te ekološke funkcije so določeni s tem zakonom in z zakoni, ki urejajo varstvo ali rabo naravnih dobrin«. (ZVO-1, 16. člen).

3.3.3 UKREPI VARSTVA OKOLJA

Država je za zaščito proti povzročiteljem obremenitev okolja napisala pravila, ki so potrebna za preprečevanje in zmanjševanje obremenjevanja okolja. Prepovedi, omejitve in druga pravila ravnanja, ter priporočila pri opravljanju dejavnosti se nanašajo zlasti na:

- prijavo ravnanja ali dejavnosti,
- proizvodnjo, prevoz in skladiščenje,
- usposobljenost oseb za opravljanje dejavnosti,
- dajanje storitev in izdelkov na trg,
- označevanje surovin, polizdelkov ali izdelkov in druge oblike ozaveščanja potrošnikov,
- varščine, opozorila in znake,
- zmanjševanje energije in porabe snovi,
- zmanjševanje nevarnih in škodljivih snovi v surovinah, polizdelkih in izdelkih,
- nadomeščanje snovi in energentov, ki so bolj primerni za okolje,
- zahteve povezane z nadzorom nad okoljevarstveno ustreznostjo izdelkov ali tehnologij pri uvozu ali tranzitu,
- druga ravnanja, potrebna za preprečevanje in zmanjševanje obremenjevanja okolja (ZVO-1, 19. člen).

Povzročitelj onesnaževanja je dolžan izvesti vse ukrepe za preprečevanje in zmanjševanje onesnaževanja tako, da njegove emisije v okolje ne presegajo predpisanih mejnih vrednosti. »Povzročitelj onesnaževanja mora izvesti tudi vse predpisane ukrepe za preprečevanje nesreč in zmanjševanje posledic za ljudi in okolje. Izdelati mora zasnovo zmanjšanja tveganja in varnostno poročilo. Upoštevati mora tudi vsa pravila ravnanja z odpadki, ki so potrebna za preprečevanje ali zmanjševanje nastajanja odpadkov in njihove škodljivosti za okolje in za zagotovitev predelave nastalih odpadkov ali njihovo varno odstranitev, če predelava ni mogoča«. (ZVO-1, 19 - 20. člen).

Vlada določi tudi standarde kakovosti okolja, opozorilne in kritične vrednosti, stopnje zmanjševanja onesnaževanja okolja in s tem povezane ukrepe. Določi tudi merila občutljivosti, ranljivosti ali obremenjenosti okolja na podlagi katerih se posamezna območja ali deli okolja uvrščajo v razrede ali stopnje. Vlada določi tudi način obveščanja javnosti o prekoračitvi opozorilnih vrednosti in s tem povezana opozorila, priporočila ter napotila za ravnanje ljudi (ZVO-1, 23. člen).

Vlada lahko del okolja ali posamezno območje s predpisom določi kot degradirano okolje če je na podlagi meril razvrščeno v razred ali stopnjo največje obremenjenosti in v sodelovanju z občino na območju katere je degradirano območje, določi program ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja ali njegovih delov na tem območju (ZVO-1, 24. člen).

3.3.4 PROGRAMI IN NAČRTI NA PODROČJU VARSTVA OKOLJA

Državni zbor RS na predlog vlade sprejme nacionalni program varstva okolja, ki vsebuje dolgoročne cilje, usmeritve in naloge na področju varstva okolja. Pripraviti je treba oceno potrebnih sredstev za izvedbo programa ter njihovih virov. »Za izvedbo nacionalnega programa varstva okolja ali za izvrševanje obveznosti iz ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb, strategij, programov in predpisov EU, ki se nanašajo na oblikovanje programov na področju varstva okolja, ministrstvo pripravi operativne programe varstva okolja, ki jih sprejme vlada. V operativnem štiriletnem programu se razčlenijo cilji, usmeritve in naloge na posameznem področju ali za posamezno vprašanje varstva okolja«. (ZVO-1, 35. člen). V 37. členu Zakona o varstvu okolja je zapisano sodelovanje javnosti. Ministrstvo mora zato v postopku priprave teh programov omogočiti javnosti seznanitev z osnutkom programa in dajanje mnenj in pripomb. Ministrstvo mora mnenja in pripombe javnosti preučiti in jih na primeren način upoštevati pri pripravi nacionalnih programov. O sprejemu programa mora ministrstvo javnost tudi obvestiti in seznaniti s sprejetimi odločitvami in informacijo o sodelovanju javnosti v postopku njegove priprave (ZVO-1, 37. člen).

Okoljska izhodišča, ki so obvezna podlaga za pripravo planov, programov, načrtov in drugih aktov na področju urejanja prostora sprejme Vlada RS, prav tako ureja področje upravljanja z vodami, gospodarjenja z gozdovi, lov, ribištvo, rudarstvo, kmetijstvo, energetiko, industrijo, transport, ravnanje z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbe prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacijami in turizma. »Okoljska izhodišča vsebujejo zlasti:

- opis stanja okolja in njegovih delov, vključno z obstoječimi obremenitvami,
- povzetek obveznosti ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb glede povzročanja čezmejnih vplivov na okolje in zmanjševanje globalnega onesnaževanja okolja,
- prikaz varstvenih, varovanih, zavarovanih, degradiranih in drugih območij, na katerih je zaradi varstva okolja, ohranjanja narave, varstva naravnih virov ali kulturne dediščine predpisan poseben pravni režim,
- prikaz območij ali delov okolja, razvrščenih v razrede ali stopnje,
- povzetek veljavnih pravnih režimov na teh območjih,
- prikaz območij omejene rabe prostora zaradi obratov, v katerih lahko pride do večje nesreče«. (ZVO-1, 39. člen).

Zaradi uresničevanja načel trajnostnega razvoja, celovitosti in preventive je treba v postopku priprave plana, programa, načrta ali drugega splošnega akta in njegovih sprememb katerega izvedba lahko pomembno vpliva na okolje, izvesti celovito presojo vplivov njegove izvedbe na okolje s katero se ugotovijo in ocenijo vplivi na okolje ter vključenost zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine v plan, ter pridobiti potrdilo ministrstva o sprejemljivosti njegove izvedbe na okolje. Celovita presoja na okolje se izvede za plan, ki ga na podlagi zakona sprejme pristojni organ države ali občine. Celovita presoja se lahko izvede tudi za drug

plan, če ministrstvo oceni, da bi njegova izvedba lahko pomembneje vplivala na okolje. V tem primeru vlada predpiše merila za ocenjevanje pomembnejših vplivov (ZVO-1, 40. člen).

Resorno ministrstvo kot pripravljavec plana mora pred izdelavo celovite presoje vplivov na okolje zagotoviti okoljsko poročilo, v katerem se opredelijo vplivi izvedbe plana na okolje in možne alternative, ob upoštevanju ciljev in geografskih značilnosti območja na katerega se plan nanaša. »Poročilo mora vsebovati informacije potrebne za celovito presojo vplivov plana na okolje. Razvidno mora biti, kako je pripravljavec pri izdelavi plana upošteval okoljska izhodišča in predviden način spremljanja vplivov plana na okolje pri njegovem izvajanju. Pripravljavec posreduje plan ministrstvu. Ministrstvo glede na vsebino posreduje drugim ministrstvom in organizacijam, ki so glede na vsebino plana pristojne za posamezne zadeve, da podajo svoje mnenje. Ministrstvo po pridobitvi mnenj obvesti pripravljavca plana o tem, da je okoljsko poročilo ustrezno ali pa zahteva v določenem roku dopolnitev s podrobnejšimi informacijami«. (ZVO-1, 41. člen).

»Pripravljavec plana mora javnosti omogočiti seznanitev s planom, okoljskim poročilom in njegovo revizijo v okviru njegove razgrnitve. Javnost ima pravico dajati mnenja in pripombe na plan in okoljsko poročilo«. (ZVO-1, 43. člen).

Če bi izvedba plana pomembno vplivala tudi na okolje v drugi državi članici, ministrstvo pristojni organi te države zaprosi, da v določenem roku odloči ali namerava sodelovati v postopku celovite presoje vplivov izvedbe plana na okolje. V primeru, da se država članica za to odloči mora posredovati svoja mnenja in pripombe, ministrstvo pa mora o tem obvestiti pripravljavca plana. Ministrstvo mora pripravljavcu plana poslati svoja pisna mnenja in mnenja in pripombe države članice. Pripravljavec plana mora v čim večji meri upoštevati vsa mnenja in pripombe, ter ustrezno spremeniti ali dopolniti plan in ga poslati ministrstvu v potrditev. Ministrstvo s sklepom potrdi ali zavrne plan (ZVO-1, 45. – 46. člen).

3.3.5 POSEGI V OKOLJE

Pred začetkom izvajanja posega, ki lahko pomembno vpliva na okolje, je treba izvesti presojo njegovih vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstveno soglasje ministrstva. V postopku presoje vplivov na okolje se ugotovi, opiše in oceni dolgoročne, kratkoročne, posredne ali neposredne vplive nameravanega posega v okolje, človekovo nepremično premoženje, kulturno dediščino ter njihova medsebojna razmerja. Nosilec posega v okolje mora za pridobitev informacije predložiti idejno zasnovo nameravanega posega v okolje. Ministrstvo prejeto dokumentacijo pošlje ministrstvom in drugim organizacijam, ki so glede na nameravani poseg pristojne, da se izrečejo o tem, katere podatke naj vsebuje poročilo, da bodo lahko dale svoje mnenje o vplivih nameravanega posega v prostor. Ministrstvo ob upoštevanju predlogov drugih ministrstev in organizacij, ter po posvetovanju z nosilcem posega v prostor pripravi pisno informacijo in jo posreduje nosilcu (ZVO-1, 50 – 53. člen).

»Presoja vplivov na okolje se izvede na podlagi poročila o vplivih nameravanega posega v okolje. Poročilo mora vsebovati zlasti:

- opis obstoječega stanja okolja, vključno z obstoječimi obremenitvami,
- opis nameravanega posega, vključno s podatki o njegovem namenu, kraju in velikosti,
- opis predvidenih ukrepov za preprečitev, zmanjšanje in, če je to mogoče, odpravo pomembnejših škodljivih vplivov na okolje,
- podatke, potrebne za ugotovitev in oceno glavnih vplivov nameravanega posega na okolje, ugotovitev ali oceno glavnih vplivov nameravanega posega na okolje in njihovo ovrednotenje,
- pregled najpomembnejših alternativ, ki jih je nosilec posega proučil, z navedbo razlogov za izbrano rešitev, zlasti glede vplivov na okolje,
- opredelitev območja, na katerem nameravani poseg povzroča obremenitve okolja, ki lahko vplivajo na zdravje in premoženje ljudi,
- poljudni povzetek poročila, ki je razumljiv javnosti«. (ZVO-1, 54. člen).

Nosilec nameravanega posega v prostor mora zagotoviti revizijo poročila o vplivih na okolje. Gre za neodvisen strokovni nadzor nad kakovostjo in ustreznostjo poročila o vplivih na okolje. Tako poročilo lahko izdelata samo izvedenka ali izvedenec, ki je vpisan v imenik okoljskih izvedencev. Izdelati mora pisno mnenje o opravljeni reviziji poročila o vplivih na okolje, ki ga mora nosilec nameravanega posega v okolje skupaj z vlogo predložiti ministrstvu. Za izdajo okoljevarstvenega soglasja mora namreč nosilec nameravanega posega v okolje poleg vloge oddati še poročilo o vplivih na okolje in revizijo poročila o vplivih na okolje (ZVO-1, 54. - 56. člen).

»Ministrstvo mora v postopku presoje vplivov na okolje javnosti zagotoviti vpogled v vlogo, ter omogočiti izražanje mnenj in dajanje pripomb«. (ZVO-1, 58. člen).

Če bi nameravani posegi v prostor lahko pomembno vplivali tudi na okolje v drugi državi članici, mora ministrstvo pristojnemu organu te države poslati o tem obvestilo. Država članica mora povedati ali želi sodelovati v postopku presoje vplivov na okolje, ter o tem posredovati svoje mnenje (ZVO-1, 59. člen).

»Ministrstvo vlogo za izdajo okoljevarstvenega soglasja in osnutek odločitve o okoljevarstvenem soglasju pošlje ministrstvom in organizacijam in jih pozove, da dajo svoje mnenje o sprejemljivosti nameravanega posega. Ministrstvo odloči o soglasju v roku treh mesecev in določi tudi pogoje, ki jih mora upoštevati nosilec nameravanega posega, da bi preprečil, zmanjšal ali odstranil škodljive vplive na okolje«. (ZVO-1, 61. člen). Ministrstvo mora v skladu z zakonom o izdanem okoljevarstvenem soglasju obvestiti tudi javnost.

Upravljaivec mora za obratovanje naprave, v kateri se bo izvajala dejavnost, ki lahko povzroči onesnaževanje okolja večjega obsega, in za vsako večjo spremembo v obratovanju te naprave pridobiti okoljevarstveno dovoljenje. Za večjo spremembo se šteje

vsaka sprememba naprave ali njena razširitev, ki spremeni glavne tehnične značilnosti naprave ali njeno zmogljivost in ima za posledico spremembo količine ali vrste emisije v okolje ali druge negativne vplive na ljudi ali okolje. Okoljevarstveno dovoljenje se lahko izda za eno ali več naprav ali njenih delov, ki so na istem kraju in imajo istega upravljavca. Če obratovanje naprave ali večja sprememba zahteva gradnjo, mora upravljavec okoljevarstveno dovoljenje pridobiti pred začetkom gradnje, sicer pa pred začetkom obratovanja naprave (ZVO-1, 68. - 69. člen).

»Ministrstvo mora v postopku za izdajo okoljevarstvenega dovoljenja javnosti zagotoviti vpogled v vlogo za pridobitev dovoljenja in osnutek odločitve o okoljevarstvenem dovoljenju, ter omogočiti izražanje mnenj in dajanje pripomb«. (ZVO-1, 71. člen). Ministrstvo odloči o izdaji okoljevarstvenega dovoljenja v šestih mesecih od prejema popolne vloge, pri čemer na primeren način upošteva tudi mnenja in pripombe javnosti. V okoljevarstvenem dovoljenju morajo biti zaradi zagotavljanja visoke stopnje varstva okolja kot celote določeni vsi ukrepi in pogoji za izpolnitev splošnih zahtev za obratovanje naprave. »Okoljevarstveno dovoljenje vsebuje zlasti:

- opis naprave za katero je dovoljenje izdano, vključno z opisom dejavnosti, zmogljivosti in značilnosti kraja naprave,
- čas veljavnosti dovoljenja,
- določitev dopustnih vrednosti emisij v vode, zrak in tla,
- določitev ukrepov za varstvo okolja in drugih pogojev obratovanja naprave,
- obveznosti upravljavca v zvezi z izvajanjem monitoringa in poročanjem ministrstvu o njem, ter o okoljskih nesrečah in
- določitev drugih ukrepov za čim višjo stopnjo varstva okolja kot celote, vključno z zmanjševanjem onesnaževanja na velike razdalje ali čezmejnega onesnaževanja okolja«. (ZVO-1, 74. člen).

»Ministrstvo okoljevarstveno dovoljenje z odločbo lahko odvzame, če:

- izvede večjo spremembo v obratovanju naprave, pa tega ne prijavi skladno z določbami 77. člena Zakona o varstvu okolja,
- iz razlogov, ki so na upravičeni strani, ne izvede pa programa ukrepov iz 75. člena Zakona o varstvu okolja v določenem obsegu ali roku,
- na predlog pristojnega inšpektorja, če upravljavec v določenem roku ne izvrši njegove pravnomočne odločbe o uskladitvi obratovanja naprave s pogoji iz okoljevarstvenega dovoljenja«. (ZVO-1, 80. člen).

»Upravljavec mora pridobiti okoljevarstveno dovoljenje tudi za obratovanje druge naprave, ki ni določena s predpisom ali večjo spremembo v njenem obratovanju, če se v njej izvaja dejavnost, ki povzroča emisije v zrak, vode ali tla. Okoljevarstveno dovoljenje je potrebno pridobiti tudi za obrat ali za vsako njegovo večjo spremembo kemijskih ali fizikalnih lastnosti, nevarnih snovi ali kakršnihkoli sprememb tehnološkega procesa, v katerem se uporablja nevarna snov«. (ZVO-1, 82. člen).

»Ministrstvo lahko izjemoma izda povzročitelju obremenitve dovoljenje za začasno ali občasno čezmerno obremenitev okolja, o čemer mora pridobiti tudi soglasje prizadete občine«. (ZVO-1, 94. člen).

3.3.6 SPREMLJANJE STANJA OKOLJA IN INFORMACIJE O OKOLJU

V skladu s 96. členom ZVO-1, se v državi se izvaja monitoring naravnih pojavov (obsega spremljanje in nadzorovanje meteoroloških, hidroloških, erozijskih, geoloških, seizmoloških, radioloških in drugih geofizikalnih pojavov), stanja okolja (obsega spremljanje in nadzorovanje kakovosti tal, voda in zraka ter biotske raznovrstnosti) in onesnaževanja okolja (obsega spremljanje in nadzorovanje emisij v tla, vode in zrak) (ZVO-1, 96. člen).

Določba 100. člena ZVO-1 navaja, da je lastnik ali posestnik zemljišča zaradi izvajanja monitoringa naravnih pojavov ali stanja okolja dolžan dopustiti postavitve ali obratovanje objektov ali merilnih naprav, izkopna ali vrtalna dela, poskusna črpanja, odvzem vzorcev tal ali rastlin ter druga, za izvedbo monitoringa potrebna dela (ZVO-1, 100. člen).

»Povzročitelj obremenitve mora pri opravljanju svoje dejavnosti zagotavljati monitoring vplivov svojega delovanja na okolje (obratovalni monitoring), ter podatke sporočiti ministrstvu in občini, na območju katere oseba obratuje. Izvaja ga lahko oseba, ki izpolnjuje predpisane pogoje in pridobi pooblastilo ministrstva. Povzročitelj obremenitve mora zaradi izvajanja monitoringa dopustiti vstop v poslovne prostore ali druge prostore osebi, ki ima pooblastilo za izvajanje monitoringa. Minister predpiše vrste emisij, standardov kakovosti okolja in naravnih pojavov, ki so predmet obratovalnega monitoringa, metodologijo njegovega izvajanja in način ter obliko sporočanja podatkov ministrstvu in občini«. (ZVO-1, 101. člen).

»Ministrstvo zaradi izvajanja nalog in postopkov po tem zakonu vodi in vzdržuje register varstva okolja, ki vsebuje:

- evidenco oseb, ki imajo okoljevarstveno dovoljenje po tem zakonu,
- evidenco izvajalcev gospodarskih javnih služb varstva okolja,
- evidenco oseb, ki imajo pooblastila ali potrdila za opravljanje dejavnosti varstva okolja skladno s tem zakonom in na njegovi podlagi izdanimi predpisi in
- evidenco EMAS«. (ZVO-1, 104. člen).

Ministrstvo zagotavlja vzdrževanje in vodenje informacijskega sistema okolja za opravljanje nalog države na področju varstva okolja, vključno s seznanjanjem javnosti z okoljskimi podatki. »Ta vsebuje podatke zlasti podatke o:

- stanju okolja in njegovih delov,
- naravnih pojavih,
- naravnih vrednotah,

- območjih, ki so s predpisi s področja varstva okolja, ohranjanja narave in varstva ter rabe naravnih dobrin določena kot ogrožena, varovana ali zavarovana,
- vplivih onesnaženosti okolja na zdravje prebivalstva,
- emisijah in njihovih virih,
- odpadkih in ravnanju z njimi,
- nevarnih snoveh,
- rabi naravnih dobrin,
- okoljskih nesrečah,
- objektih in napravah, namenjenih varstvu okolja,
- povzročiteljih obremenjevanja okolja,
- izvajalcih gospodarskih javnih služb varstva okolja in drugih osebah, ki se ukvarjajo z varstvom okolja,
- izvajalcih javnih služb ohranjanja narave in urejanje voda,
- nevladnih organizacijah na področju varstva okolja in ohranjanja narave,
- javnih finančnih sredstvih, porabljenih za varstvo okolja ter stanju tehnike in tehnologije in
- drugih zadevah, pomembnih za vrednotenje trajnostnega razvoja.« (Viler Kovačič, 2010, str. 2).

»Ti viri podatkov so poleg podatkov pridobljenih na podlagi tega zakona, tudi podatki, ki se nanašajo na okolje iz državne statistike, katastrov, javnih knjig, registrov, evidenc in drugih baz, vzpostavljenih pri državnih organih in organih občin, ter drugih organizacijah na podlagi zakona. Nosilci baz podatkov so dolžni ministrstvu tekoče pošiljati podatke, ki jih ta zahteva za potrebe delovanja informacijskega sistema varstva okolja«. (ZVO-1, 105. člen).

Ministrstvo v sodelovanju z drugimi ministrstvi najmanj vsako četrto leto pripravi poročilo o okolju v RS. Sprejme ga vlada in ga posreduje Državnemu zboru. Ministrstvo vsako drugo leto pripravi tudi poročilo o okolju ali njegovih posameznih delih, ki je sestavljeno iz kazalcev stanja okolja. »Poročilo vsebuje podatke zlasti o:

- naravnih pojavih, stanju okolja in onesnaževanju okolja,
- biotski raznovrstnosti in naravnih vrednotah,
- ogroženih, varovanih in zavarovanih območjih po tem zakonu in predpisih o varstvu in rabi naravnih dobrin,
- določenih trendih in spremembah okolja,
- vrednotenju stanja okolja, njegovih delov in njihove ogroženosti,
- vplivu posameznih sektorjev na stanje okolja, zlasti kmetijstva, ribištva, gozdarstva, energetike, prometa, industrije, turizma in rabe naravnih virov, vključno z oceno vključevanja zahtev varstva okolja v politike razvoja posameznih sektorjev,
- vplivih onesnaženosti okolja na zdravje prebivalstva,
- izvajanju nacionalnega programa varstva okolja in operativnih programov,
- izvajanju programov in ukrepov za izboljšanje kakovosti degradiranega okolja,
- virih in porabi sredstev za izvajanje politik varstva okolja,

- izvajanju javnih služb varstva okolja, ohranjanja narave in urejanja voda,
- izobraževanju, obveščanju in sodelovanju javnosti na področju varstva okolja,
- pomembnih mednarodnih dogajanjih na področju varstva okolja in
- drugih podatkih pomembnih za varstvo okolja«. (ZVO-1, 107. člen).

»Ministrstvo skladno s predpisi posreduje podatke tudi javnosti in v svetovni splet. Ministrstvo posreduje in izmenjuje okoljske podatke s pristojnimi organi in organizacijami EU na način in v rokih, določenih v predpisih EU«. (ZVO-1, 108. člen).

Državni organi, organi občin, javne agencije, javni skladi in druge osebe javnega prava, nosilci javnih pooblastil in izvajalci javnih služb morajo vsem zainteresiranim osebam omogočiti dostop do okoljskih podatkov, če to določa ta zakon in predpisi, ki urejajo dostop javnosti do informacij javnega značaja (ZVO-1, 110. člen).

3.3.7 EKONOMSKI IN FINANČNI INSTRUMENTI VARSTVA OKOLJA

V skladu s 111. členom ZVO-1 država pospešuje in spodbuja doseganje ciljev varstva okolja tudi z ekonomskimi ter finančnimi instrumenti in sicer:

- z okoljskimi dajatvami,
- z zavarovanji, bančnimi garancijami in drugimi oblikami finančnega jamstva,
- s krediti z ugodnejšo obrestno mero za naložbe, ki prispevajo k varstvu okolja,
- s kavcijami in drugimi oblikami varščin,
- s trgovanjem s pravicami do emisije,
- s skupnimi naložbami v projekte zmanjševanja obremenjevanja okolja,
- s sredstvi iz proračuna (ZVO-1, 111. člen).

»Povzročitelj onesnaževanja je dolžan plačati okoljske dajatve, s katerimi se obdavčuje onesnaževanje okolja in so prihodek proračuna države«. (ZVO-1, 112. člen). Osnova za določitev okoljske dajatve za onesnaževanje okolja je vrsta, količina ali lastnost emisije iz posameznega vira, lastnosti odpadkov ali vsebnost okolju škodljivih snovi v surovini, polizdelku ali izdelku. Zavezanec za plačilo okoljske dajatve je oseba, ki povzroča onesnaževanje okolja z emisijami ali odpadki ali oseba, ki proizvaja, uporablja ali daje na trg surovine, polizdelke ali izdelke, ki vsebujejo okolju škodljive snovi.

»Okoljske dajatve lahko predpiše tudi občina, kadar gre za onesnaževanja okolja lokalnega pomena. V tem primeru so dajatve proračunski prihodek občine. Zavezanec ima pravico do oprostitve, zmanjšanja ali vračila že plačane okoljske dajatve v višini vloženi sredstev za izvedbo ukrepov za prilagoditev predpisanim mejnim vrednostim ali pravilom ravnanja ali izvedbo drugih ukrepov, s katerimi se prispeva k zmanjševanju onesnaževanja okolja pod predpisano raven. Vlada podrobneje določi način zbiranja, merila in druge pogoje za vračilo, oprostitvev ali zmanjšanje plačevanja okoljske dajatve ali odstopitev okoljskih dajatev«. (ZVO-1, 113. člen).

Vlada lahko povzročiteljem obremenjevanja določi obveznost, da zagotovijo finančno jamstvo za primer poplačila stroškov obremenjevanja okolja pri opravljanju njihove dejavnosti ali po njenem prenehanju. Finančno jamstvo se lahko zagotovi zlasti kot sklenitev zavarovanja ali pridobitev bančne garancije (ZVO-1, 115. člen).

Vlada lahko predpiše tudi kavcije ali druge oblike varščine za proizvajalce, ki organizirano zagotavljajo vračilo izrabljenih ali neuporabnih naprav, tehnologij, izdelkov oz. njihove embalaže ali na drug organiziran način zmanjšujejo negativne učinke svojega delovanja, ter za potrošnike, ki izrabljene in neuporabne naprave, tehnologije ali izdelke oz. njihovo embalažo vrnejo proizvajalcu (ZVO-1, 116. člen). Zaradi zmanjševanja onesnaževanja okolja z najmanjšimi možnimi stroški in na ekonomsko učinkovit način država omogoča trgovanje s pravicami do emisije v vodo, zrak in tla. Posamezni povzročitelj obremenjevanja okolja v določenem času lahko izpusti v okolje določeno količino snovi, ki jo ta pravica obsega. Pred začetkom obratovanja naprave ali njenega dela mora upravljavec od ministrstva pridobiti dovoljenje za izpuščanje toplogrednih plinov.

»Ministrstvo izda dovoljenje, če upravljavec predloži dokazila, da je sposoben zagotavljati monitoring in poročati o emisijah toplogrednih plinov, skladno z določbami tega zakona. Upravljavec mora vsako nameravano spremembo naprave, ki se nanaša na njene tehnične značilnosti, delovanje ali zmogljivost in lahko vpliva na vsebino dovoljenja za izpuščanje toplogrednih plinov in vsako spremembo firme ali sedeža pisno prijaviti ministrstvu. Prav tako mora upravljavec ministrstvo obvestiti tudi o dokončnem prenehanju delovanja naprave ali o prenehanju upravljavca«. (ZVO-1, 119. – 121. člen).

»Upravljavec naprave ima pravico do emisije toplogrednih plinov v obsegu emisijskih kuponov, pridobljenih za napravo skladno s tem zakonom. Emisijski kupon je v tonah ekvivalenta ogljikovega dioksida izražena pravica. Tona ekvivalenta ogljikovega dioksida pomeni eno metrsko tono ogljikovega dioksida ali ustrezno količino drugega toplogrednega plina z enakim potencialom globalnega segrevanja ozračja. Tem kuponom so enakovredne tudi druge pravice, ki jih za namene trgovanja s pravicami emisije toplogrednih plinov na svojem območju podeljujejo druge države članice, v primeru sklenitve ustrezne mednarodne pogodbe pa tudi pravice, ki jih za namene trgovanja s pravicami do emisije toplogrednih plinov na svojem območju podeljujejo članice pogodbenice Kjotskega protokola.« (ZVO-1, 124. -125. člen).

Ministrstvo v sodelovanju z drugimi ministrstvi pripravi osnutek državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov, ki jih namerava podeliti posameznim upravljavcem naprav za določeno obdobje, praviloma za pet let. »Ministrstvo mora tri mesece pred objavo, javnosti zagotoviti vpogled v osnutek in omogočiti izražanje mnenj in dajanje pripomb. Po izteku roka mora ministrstvo ob upoštevanju mnenj in pripomb javnosti pripraviti predlog državnega načrta, ki ga sprejme vlada in ga pošlje pristojnemu organu EU in drugim državam članicam. Načrt je sprejet, ko ga odobri pristojni organ EU in ga objavi v Uradnem listu RS. Ministrstvo na podlagi državnega načrta na zahtevo upravljavca naprave podeli oziroma odloči o celotni količini emisijskih kuponov, ki pripadajo

posameznemu upravljavcu za določeno obdobje in o sorazmernem deležu, ki mu pripadajo za posamezno koledarsko leto«. (ZVO-1, 126. - 130. člen).

Ekološki sklad RS je javni finančni sklad, ki z dajanjem kreditov, poroštev in drugimi ukrepi opravlja naloge spodbujanja razvoja na področju varstva okolja. Sklad opravlja naloge skladno z nacionalnim programom varstva okolja in skupno okoljsko politiko EU. Sklad pridobiva sredstva namenskega premoženja iz sredstev pridobljenih po zakonu, ki ureja lastninsko preoblikovanje podjetij, iz sredstev državnega proračuna, z dotacijami in darili domačih in tujih oseb ter tujih držav. Namensko premoženje Sklada se uporablja za kreditiranje naložb v infrastrukturo varstva okolja državnega pomena, lokalnega pomena, v naprave in tehnologije varstva okolja, v tehnologije in izdelke, ki zmanjšujejo obremenjevanje okolja, za rabo obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije (ZVO-1, 143. - 146. člen).

3.3.8 OBVEZNE GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE

Vlada RS skladno z zakonom podrobneje predpiše dejavnosti in določi način opravljanja obvezne gospodarske javne službe. Resorni minister pa natančneje predpiše oskrbovalne standarde ter tehnične, vzdrževalne, organizacijske in druge ukrepe ter normative za opravljanje javnih služb. »Obvezne državne gospodarske javne službe varstva okolja so:

1. ravnanje z radioaktivnimi odpadki in njihovo odlaganje,
2. sežiganje komunalnih odpadkov,
3. ravnanje z živalskimi odpadki, ki so po predpisih na področju veterinarstva stranski živalski proizvodi kategorije 1 in 2,
4. zbiranje, predelava ali odstranjevanje določenih vrst drugih odpadkov,
5. izvajanje meritev, pregledovanje in čiščenje kurilnih naprav, dimnih vodov in zračnikov zaradi varstva okolja in učinkovite rabe energije, varstva človekovega zdravja in varstva pred požarom ter
6. monitoring hidroloških, erozijskih, geoloških, seizmoloških ter drugih geofizikalnih pojavov in monitoring stanja okolja«. (ZVO-1, 148. člen).

Obvezne občinske gospodarske javne službe varstva okolja so:

1. oskrba s pitno vodo,
2. odvajanje in čiščenje komunalne in padavinske odpadne vode,
3. zbiranje in prevoz komunalnih odpadkov,
4. odlaganje ostankov predelave ali odstranjevanja komunalnih odpadkov in
5. urejanje in čiščenje javnih površin.

Minister podrobneje predpiše vrste nalog, ki se izvajajo v okviru javnih služb, metodologijo za oblikovanje cen, oskrbovalne standarde in tehnične, vzdrževalne, organizacijske ter druge ukrepe in normative za opravljanje javnih služb (ZVO-1, 149. člen).

3.3.9 ORGANIZACIJE NA PODROČJU VARSTVA OKOLJA

Za spremljanje stanja na področju varstva okolja Državni zbor ustanovi Svet za varstvo okolja Republike Slovenije. Sestavljen je iz petnajst članov in članic, ki jih imenuje Državni zbor za dobo pet let z možnostjo ponovnega imenovanja. Dvanajst članov Sveta je strokovnjakov s področja varstva okolja (zagotovljena mora biti enaka zastopanost različnih znanstvenih ved), trije člani pa so predstavniki nevladnih organizacij s področja varstva okolja. Delovanje članov sveta ni poklicno. Delovanje Sveta je omogočeno na podlagi sredstev njegovega finančnega načrta, ki ga zagotavlja resorno ministrstvo v okviru svojih sredstev iz proračuna države. »Svet je pri svojem delu neodvisen in samostojen, njegovo delo pa je javno. Državni in občinski organi, izvajalci javnih služb in nosilci javnih pooblastil na področju varstva okolja morajo Svetu na njegovo zahtevo posredovati okoljske in druge podatke, ki jih potrebuje za svoje delo. Svet za varstvo okolja obravnava, sprejema stališča, daje mnenja in pobude ter obvešča javnost zlasti o:

- stanju in trendih na področju varstva okolja in trajnostnega razvoja doma in v tujini,
- strategijah, programih in načrtih na področju varstva okolja in trajnostnega razvoja,
- zakonodajnem urejanju varstva okolja in trajnostnega razvoja,
- delovanju države in občin na področju varstva okolja in trajnostnega razvoja,
- posameznih perečih vprašanih obremenjevanja okolja in trajnostnega razvoja,
- pobudah javnosti,
- delovanju organizacij, s katerimi sodeluje ali se povezuje in
- drugih nalogah, ki so povezane s področjem njegovega delovanja.« (ZVO-1, 150. - 151. člen).

Svet je pristojen za ozaveščanje javnosti o problematiki trajnostnega razvoja in varstva okolja. V ta namen izdaja publikacije, daje pobude in posreduje svoje mnenje varuhu človekovih pravic v zadevah, ki se nanašajo na varstvo okolja. O svojem delu enkrat letno poroča Državnemu zboru (ZVO-1, 151. člen).

»Status nevladne organizacije, ki na področju varstva okolja v RS deluje v javnem interesu, lahko pridobi društvo, ustanova ali zavod, če njegov ustanovitelj ni država, občina ali druga oseba javnega prava ali politična stranka in je ustanovljen zaradi delovanja na področju varstva okolja. Nevladne organizacije lahko sodelujejo pri izvajanju nalog ministrstva na področju varstva okolja zlasti tako da dajejo stališča o posameznih vprašanih varstva okolja, sodelujejo pri delu posvetovalnih teles in delujejo skupaj s predstavniki ministrstva in vlade v delegacijah, ustanovljenih v zvezi s sodelovanjem na mednarodnih konferencah« (ZVO-1, 153. -155. člen).

3.3.10 INŠPEKCIJSKO NADZORSTVO

Nadzor nad izvajanjem določb tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov opravlja inšpekcija, pristojna za varstvo okolja. »Nadzor obsega zlasti nadzor nad:

- posegi v okolje, obremenjevanjem okolja in povzročitelji obremenitev, vključno z nadzorom nad skladnostjo delovanja naprave ali obrata z okoljevarstvenim dovoljenjem,
- stanjem kakovosti okolja in odpadki,
- rabo naravnih dobrin glede izpolnjevanja okoljevarstvenih pogojev,
- izvajanjem obveznih gospodarskih javnih služb varstva okolja in
- izvajanjem predpisanih ali odrejenih ukrepov varstva okolja.« (ZVO-1, 156. člen).

Če inšpektor pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora ugotovi, da je kršen zakon, drug predpis ali da naprava ali obrat ne delujeta v okviru dovoljenja, izdanega na podlagi tega zakona, ima pravico in dolžnost:

- odrediti, da se nepravilnosti, ki jih ugotovi v zvezi z virom onesnaževanja okolja, ali v času izvajanja posega v okolje, odpravijo v roku, ki ga določi,
- odrediti izvedbo ukrepov za odpravo virov čezmerne obremenitve v roku, ki ga določi,
- odrediti omejitve oziroma prilagoditev delovanja naprave do predpisanih mejnih vrednosti ali pravil ravnanja,
- odrediti izvedbo kontrolnega monitoringa,
- predlagati pristojnemu ministrstvu odvzem okoljevarstvenega dovoljenja,
- prepovedati obratovanje naprave ali obrata, če deluje brez okoljevarstvenega dovoljenja ali dovoljenja za izpuščanje toplogrednih plinov, kadar je to predpisano (ZVO-1, 157. člen).

Če povzročitelj obremenitve ne ravna v skladu z ukrepi inšpektorja, lahko inšpektor začasno ali trajno prepove:

- obratovanje naprave ali obrata,
- opravljanje dejavnosti,
- uporabo nevarne snovi,
- izvajanje tehnološkega postopka ali
- uporabo naprave, prometnega sredstva ali izdelka in njegovo dajanje na trg (ZVO-1, 158. člen).

Posamezna dejanja v postopku pred izdajo odločbe v inšpekcijskih zadevah po tem zakonu, zlasti ugotavljanje dejstev in okoliščin in nadzor nad spoštovanjem izdanih ukrepov inšpektorjev lahko izvajajo v okviru inšpekcije, pristojne za varstvo okolja, tudi okoljevarstveni nadzorniki. Dejanja in dejstva se nanašajo zlasti na:

- onesnaževanjem zraka iz srednjih in malih kurilnih naprav ter obrti in obrti podobnih dejavnosti,
- onesnaževanjem voda iz malih komunalnih čistilnih naprav ter obrti in obrti podobnih dejavnosti,
- skladiščenjem nevarnih snovi v stanovanjskih objektih ter obrti in obrti podobnih dejavnosti,
- ravnanjem z odpadki v obrti in obrti podobnih dejavnosti,

- obremenjevanjem okolja z elektromagnetnim sevanjem iz virov, za katere ni treba zagotavljati obratovalnega monitoringa,
- obremenjevanjem okolja s hrupom iz obrti in obrti podobnih dejavnosti (ZVO-1, 159. - 160. člen).

3.3.11 POSEBNE DOLOČBE

Država ali občina lahko proti plačilu podeli koncesijo za upravljanje, rabo ali izkoriščanje naravne dobrine, ki je v njeni lasti ali ima na njej zakonito pravico upravljanja ali gospodarjenja, pravni ali fizični osebi, če je ta usposobljena za njeno izvajanje. Če koncesijo na naravni dobrini podeli država, pripada del plačila za koncesijo tudi občini na katere območju se koncesija izvaja oziroma nanjo vpliva, in sicer v deležu, ki je na podlagi ugotovljene razvitosti infrastrukture in obremenjenosti okolja ob sodelovanju te občine določen v koncesijskem aktu. V koncesijskem aktu se določi, da je občina upravičena tudi do dela plačila koncesije, ki pripada državi, če sredstva vloži v gradnjo infrastrukture lokalnega pomena za izvajanje gospodarskih javnih služb varstva okolja (ZVO-1, 164. člen).

V koncesijskem aktu se določi tudi način zagotavljanja učinkovitosti, namenskosti in zakonitosti porabe teh sredstev. Občina je upravičena do teh sredstev, če ima veljaven načrt razvojnih programov po predpisih o javnih financah usklajen z operativnim programom in zagotavlja izvajanje obvezne gospodarske javne službe. Občini nakazana sredstva se morajo v proračunu občine izkazovati kot namenski prejemki in porabljati kot namenski izdatki v skladu s predpisi o javnih financah. Pri pridobitvi koncesije na podlagi javnega razpisa se lahko uveljavlja prednostna pravica, ki jo lahko ima lastnik zemljišča, na katerem je naravna dobrina, če izpolnjuje pogoje (Brezovnik, 2012, str. 17).

»Podlaga za podelitev koncesije na naravni dobrini je koncesijski akt. To je predpis vlade ali občine, ki vsebuje zlasti:

- opredelitev naravne dobrine, za katero se daje koncesija,
- predmet koncesije in opredelitev obsega in morebitne izključenosti koncesije,
- opredelitev okoljevarstvenih pogojev, pogojev varstvenega režima ter načina upravljanja, rabe ali izkoriščanja naravne dobrine,
- navedbo dejavnosti, ki jo lahko opravlja v zvezi s pravico, ki je predmet koncesije,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati koncesionar,
- morebitna javna pooblastila koncesionarja,
- začetek in čas trajanja koncesije,
- območje, na katero se nanaša koncesija,
- plačilo za koncesijo ter deleža države in občine,
- pooblastilo za nadzor nad izvajanjem koncesije,
- razloge in način prenehanja koncesije,
- dolžnosti koncesionarja glede sanacije, vzpostavitve novega in nadomestitve prejšnjega stanja okolja in

- pooblastila in pogoji za sklenitev in začetek veljavnosti koncesijske pogodbe«. (ZVO-1, 165. – 166. člen).

4 ZUNANJI ZRAK

4.1 KAKOVOST ZUNANJEGA ZRAKA

Na podlagi prvega in petega odstavka 23. člena Zakona o varstvu okolja je vlada RS izdala Uredbo o kakovosti zunanjega zraka (Ur. list RS, št. 9/2011). Ta uredba v skladu z Direktivo 2008/50/ES Evropskega parlamenta in sveta z dne 21.5.2008 o kakovosti zunanjega zraka in čistejšem zraku za Evropo določa:

- standarde kakovosti zunanjega zraka, zlasti ciljne, mejne, opozorilne, kritične in alarmne vrednosti glede kakovosti zunanjega zraka, da bi se izognili škodljivim učinkom na zdravje ljudi in okolje, jih preprečili ali zmanjšali,
- način obveščanja javnosti ob preseganju opozorilne in alarmne vrednosti za določena onesnaževala in
- obveznost priprave načrtov za ohranjanje in izboljšanje kakovosti zunanjega zraka.

Predpisi, na katere Uredba o kakovosti zraka vpliva so:

- Sklep o določitvi območij in stopnji onesnaženosti zaradi žveplovega dioksida, dušikovih oksidov, delcev svinca, benzena, ogljikovega monoksida in ozona v zunanjem zraku (Ur. list RS, št. 72/2003)
- Uredba o benzenu in ogljikovem monoksidu v zunanjem zraku (Ur. list RS št. 52/2002)
- Uredba o ozonu v zunanjem zraku (Ur. list RS, št. 8/2003)
- Uredba o spremembah uredbe o žveplovem dioksidu, dušikovih oksidih, delcih in svincu v zunanjem zraku (Ur. list RS, št. 18/2003)
- Uredba o spremembi in dopolnitvah Uredbe o žveplovem dioksidu, dušikovih oksidih, delcih in svincu v zunanjem zraku (Ur. list RS, št. 12/2006)
- Uredba o ukrepih za ohranjanje in izboljšanje kakovosti zunanjega zraka (Ur. list RS, št. 52/2002)
- Uredba o žveplovem dioksidu, dušikovih oksidih, delcih in svincu v zunanjem zraku (Ur. list RS, št. 52/2002).

Te uredbe predpisujejo, katera onesnaževala je potrebno spremljati, njihove mejne, ciljne, opozorilne in alarmne vrednosti, najmanjše potrebno število merilnih mest, vrste merilnih mest, njihove gostote v merilnih mrežah, referenčne merilne metode in izračunavanje statističnih vrednosti ter izmenjavo oziroma prikaz podatkov.

Mejna vrednost (MV) je raven koncentracije, določena na podlagi znanstvenih spoznanj, katere cilj je izogniti se škodljivim učinkom na zdravje ljudi oziroma naravno okolje, jih preprečiti ali zmanjšati, in ki jo je v določenem roku treba doseči, ko pa se ta doseže, se ne sme preseči.

Alarmna vrednost (AV) je predpisana raven onesnaženosti, pri kateri je treba zagotoviti takojšnje ukrepe za zavarovanje zdravja ljudi in okolja. Alarmna vrednost se določi pri

kritični ravni onesnaženosti, nad katero že kratkotrajna izpostavljenost zaradi snovi v zraku pomeni tveganje za zdravje ljudi.

Kritična vrednost (KV) je raven koncentracije, določena na podlagi znanstvenih spoznanj, katere preseganje ima lahko za posledico neposredne škodljive učinke na nekatere receptorje, kakor so drevesa, druge rastline ali naravni ekosistemi, vendar ne na človeka (Uredba o kakovosti zunanjega zraka, 2. člen).

4.1.1 MEJNE VREDNOSTI ZA VAROVANJE ZDRAVJA LJUDI

1. Merila

Ne glede na predpis, ki ureja ocenjevanje kakovosti zraka, se za preverjanje veljavnosti pri združevanju podatkov in izračunu statističnih parametrov uporabljajo naslednja merila:

Tabela 2: Mejne vrednosti za varovanje zdravja ljudi

Parameter	Zahtevani delež veljavnih podatkov
Urne vrednosti	75% (tj. 45 minut)
Osemurne vrednosti	75% vrednosti (tj. 6 ur)
Največja dnevna osemurna srednja vrednost	75% drsečih osemurnih povprečij (tj. 18 osemurnih povprečij na dan)
24-urna vrednost	75% urnih povprečij (tj. vsaj osemnajsturne vrednosti)
Letna srednja vrednost	90% ¹ enournih vrednosti ali (če niso na voljo) štiriindvajseturnih letnih vrednosti

Vir: Uredba o kakovosti zunanjega zraka Ur. list RS, št. 9/2011

¹ zahteva za izračun letnih srednjih vrednosti ne vključuje izgub podatkov zaradi rednega umerjanja ali običajnega vzdrževanja inštrumentov.

2. Mejne vrednosti

Tabela 3: Mejne vrednosti za žveplov dioksid, ogljikov monoksid in svinec

Čas povprečja	Mejna vrednost
Žveplov dioksid	
1 ura	350 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, ne sme biti presežena več kot 24-krat v koledarskem letu
1 dan	125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, ne sme biti presežena več kot 3-krat v koledarskem letu
Ogljikov monoksid	
Največja dnevna osemurna srednja vrednost ²	10 mg/m^3
Svinec	
Koledarsko leto	0,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Vir: Uredba o kakovosti zunanjega zraka, Ur. list RS, št. 9/2011

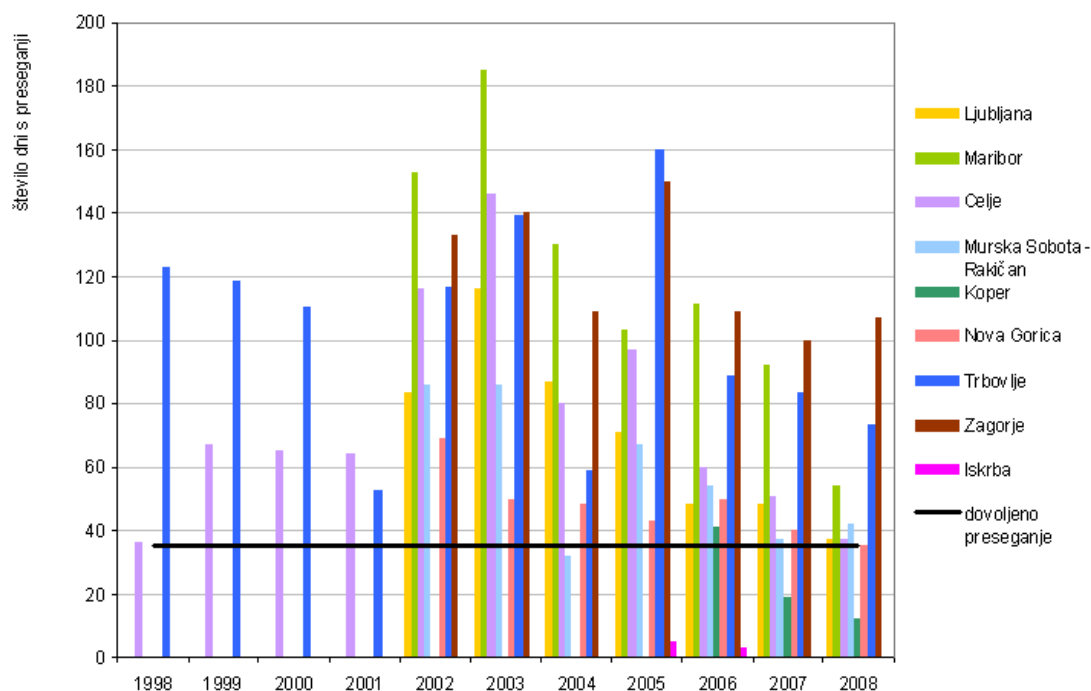
Tabela 4: Mejne vrednosti za dušikov dioksid, benzen, PM₁₀

Čas povprečja	Mejna vrednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]
PM₁₀	
1 dan	50, ne sme biti presežena več kot 35-krat v koledarskem letu
Dušikov dioksid	
1 ura	200, ne sme biti presežena več kot 18-krat v koledarskem letu
Benzen	
Koledarsko leto	5

Vir: Uredba o kakovosti zraka, Ur. list RS, št. 9/2011

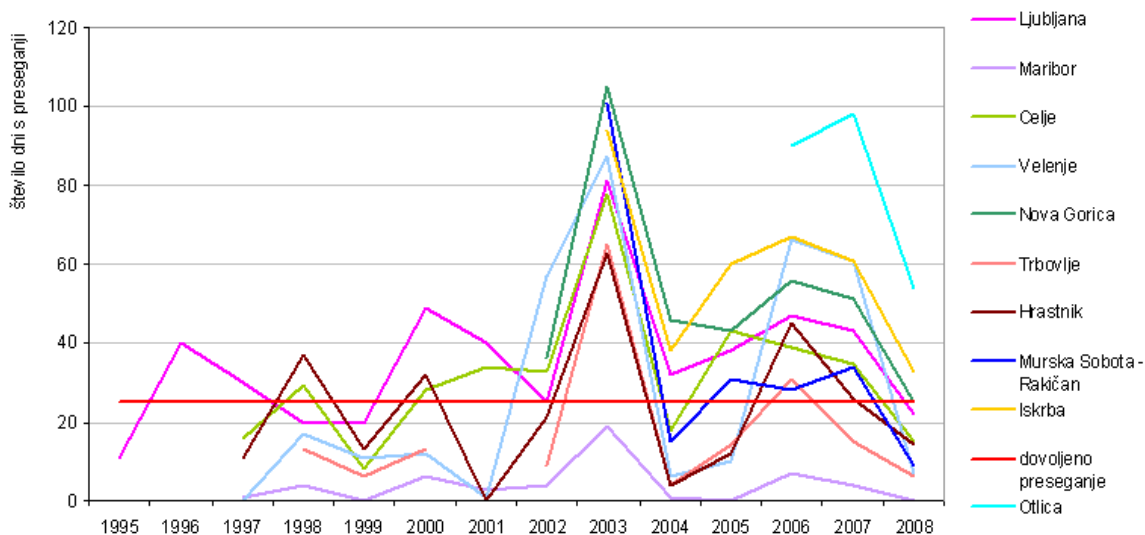
² najvišja dnevna osemurna srednja vrednost koncentracije se izbere s pregledovanjem osemurnih drsečih povprečij, izračunanih iz urnih podatkov in posodobljenih vsako uro. Vsako tako izračunano osemurno povprečje se dodeli dnevni, v katerem se konča, tako da je prvo računsko obdobje za kateri koli dan čas od 17.00 prejšnjega dne do 1.00 tistega dne; zadnje računsko obdobje za kateri koli dan je čas od 16.00 do 24.00 tistega dne.

Tabela 5: Število dni s preseženo dnevno mejno koncentracijo PM₁₀ µg/m³ (ki je lahko preseženo največ 35x v koledarskem letu)

Vir: Zbirka podatkov avtomatskih meritev državne mreže za spremljanje kakovosti zraka (DMKZ), Agencija RS za okolje, (2009)

Tabela 6: Št. dni s preseženo ciljno vrednostjo za ozon v slovenskih krajih, ko je najvišja povprečna 8-urna drseča vrednost več kot 120 µg/m³ (letna mejna vrednost znaša 25 dni)

Vir: Zbirka podatkov avtomatskih meritev državne mreže za spremljanje kakovosti zraka (DMKZ), Agencija RS za okolje, (2008)

4.2 NAČRTI ZA IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI ZRAKA

Ocena kakovosti zunanjega zraka pomeni primerjavo ravni koncentracij s predpisanimi vrednostmi. Vlada sprejme načrt za kakovost zraka na določenih območjih, podobmočjih ali v aglomeracijah (aglomeracija je območje mestne občine z več kot 250 000 prebivalci ali območje mestne občine z več kot 100 000 prebivalci in gostoto prebivalstva, večjo od 500 prebivalcev na km²), če ravni onesnaževal v zraku presežejo katero koli mejno ali ciljno vrednost. Ocenjevanje kakovosti zraka se izvaja predvsem na podlagi izmerjenih koncentracij. Kot dodatni postopek se za ta namen uporabljajo modelski izračuni in merilne kampanje. Meritve onesnaževal v zunanjem zraku izvajamo z merilno opremo z visoko selektivnostjo, občutljivostjo, natančnostjo in stabilnostjo. Namen meritev je pridobiti informacijo o kakovosti zraka v Sloveniji in jo podati prebivalstvu in pristojnim institucijam. Onesnaženost zraka na merilnem mestu je odvisna od tega kje meritve izvajamo, od letnega časa in vremenskih razmer. »Podatki, ki jih je treba zagotoviti na podlagi 15. člena te uredbe in jih potem vključiti v načrte za izboljšanje kakovosti zraka so:

1. Ugotoviti kraj prekomerne onesnaženosti:
 - območje, podobmočje, aglomeracija,
 - mesto (zemljevid)
 - merilna postaja (zemljevid, zemljepisne koordinate).
2. Splošni podatki:
 - vrsta območja (mesto, industrijsko območje ali podeželje)
 - ocena onesnažene površine (km²) in števila prebivalstva, izpostavljenega onesnaževanju
 - uporabni meteorološki podatki
 - ustrezni topografski podatki
 - podatki o vrsti elementov na območju, ki jih je treba zavarovati.
3. Odgovorni organi:
 - imena in naslovi oseb, odgovornih za pripravo in izvajanje načrtov za kakovost zraka.
4. Lastnosti in ocenjevanje onesnaženosti:
 - koncentracije, opažene v predhodnih letih (pred izvajanjem ukrepov za izboljšanje)
 - koncentracije, izmerjene po začetku izvajanja ukrepov
 - tehnike, uporabljene pri ocenjevanju onesnaženosti.
5. Izvor onesnaževanja:
 - seznam glavnih virov emisij, odgovornih za onesnaževanje (zemljevid)
 - skupna količina emisij iz teh virov (ton/letno)
 - podatki o onesnaženosti zraka zaradi vplivov iz drugih območij.

6. Analiza stanja:
 - podrobnosti o tistih dejavnikih, ki so odgovorni za preseganje (npr. promet, vključno s čezmejnimi prevozi, nastajanje sekundarnih onesnaževal v ozračju)
 - podrobnosti o možnih ukrepih za izboljšanje kakovosti zraka.
7. Podrobnosti o ukrepih ali projektih za zboljšanje, ki so se izvajali pred uveljavitvijo Direktive 2008/50/ES in sicer o:
 - lokalnih, nacionalnih, mednarodnih ukrepih,
 - ugotovljenih učinkih teh ukrepov.
8. Podrobnosti o ukrepih ali projektih, ki so bili sprejeti za zmanjšanje onesnaženosti po uveljavitvi Direktive 2008/50/ES:
 - seznam in opis vseh ukrepov, navedenih v projektu,
 - časovni raspored izvedbe,
 - ocena načrtovanega izboljšanja kakovosti zraka in pričakovanega časa, potrebnega za doseg teh ciljev.
9. Podrobnosti o dolgoročno načrtovanih ali raziskovalnih ukrepih ali projektih.
10. Seznam publikacij, dokumentacije, ki dopolnjujejo podatke, zahtevane v tej prilogi«. (Uredba o kakovosti zraka, 15. člen).

Kadar je potrebno pripraviti ali izvesti načrt za kakovost zraka za več onesnaževal, se lahko pripravi in izvede celovit načrt za kakovost zraka, ki obsega vsa zadevna onesnaževala, če je na ta način mogoče doseči večjo učinkovitost in nižje stroške izvajanja ukrepov, usmerjenih v znižanje onesnaženosti z več onesnaževali. Pri pripravi načrta za kakovost zraka je potrebno upoštevati načrte in programe v skladu s predpisom, ki ureja omejevanje emisij velikih kurilnih naprav, predpisom, ki ureja nacionalne zgornje meje emisij onesnaževal zunanjega zraka, predpisi, ki urejajo ocenjevanje in upravljanje s hrupom v okolju, ter politike in ukrepe za blaženje podnebnih sprememb. Načrt lahko vsebuje tudi posebne ukrepe za zaščito občutljivih skupin prebivalstva. Minister predloži načrt za kakovost zraka Evropski komisiji najpozneje dve leti po koncu leta, v katerem je bilo zabeleženo prvo preseganje.

Največji vir onesnaženosti zunanjega zraka sta energetski in prometni sektor. Vzrok za slednje je predvsem (pre)počasno prestrukturiranje slovenskega gospodarstva ter netrajnostni potrošniški vzorci, ki v veliki meri vplivajo na povečano rabo končne energije. Visoka rast rabe končne energije v prometu je posledica naraščanja stopnje motorizacije prebivalstva, povečanja števila prevoženih kilometrov na osebno vozilo, po vstopu v EU pa je glavni povzročitelj večje rabe tekočih goriv izrazit porast tranzitnega prometa.

Projekcije izpustov onesnaževal v zrak do leta 2020 nakazujejo nadaljnje zniževanje pod ciljne vrednosti NEC direktive. Projekcije dušikovih oksidov so negotove, predvsem zaradi vpliva tranzitnega prometa, ki se je močno povečal. Glede na dosedanje vrednosti

izpustov posameznih onesnaževal so bile izdelane projekcije izpustov žveplovega dioksida, dušikovih oksidov, hlapnih organskih spojin, amoniaka in delcev za obdobje 2010-2020. Za izboljšanje kakovosti zunanjega zraka je Vlada RS sprejela naslednje operativne ukrepe, katerih cilj je zmanjšanje izpustov onesnaževal v zrak oziroma izboljšanje kakovosti zunanjega zraka:

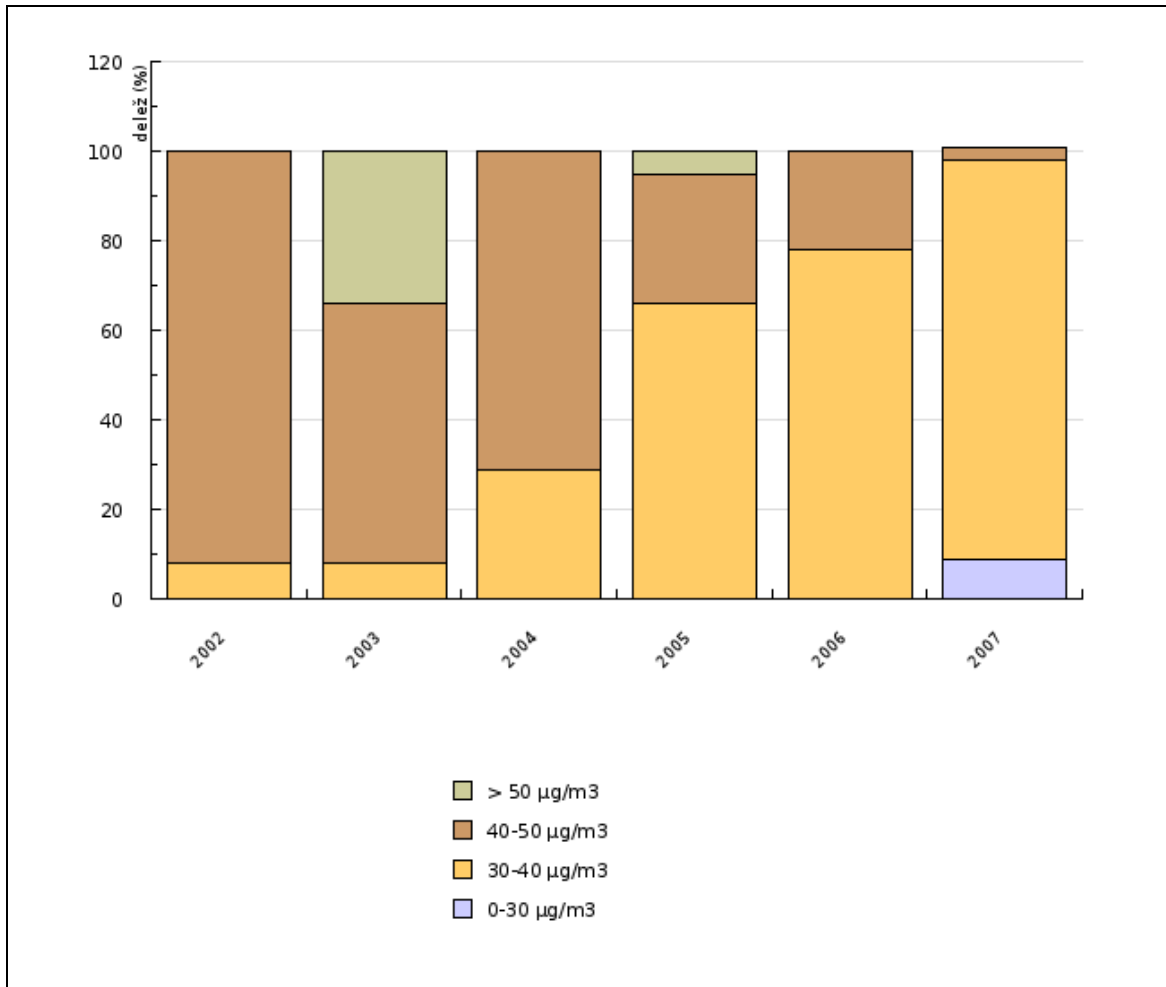
- Operativni program doseganja nacionalnih zgornjih mej emisij onesnaževal zunanjega zraka/Revizija operativnega programa doseganja nacionalnih zgornjih mej emisij onesnaževal zunanjega zraka iz leta 2005/(OP-NEC) (MOP, 2007).
- Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012 (OP v TPG-1, 2009)
- Operativni program varstva zunanjega zraka pred onesnaževanjem s PM₁₀ (OP PM₁₀. 2009)
- Resolucija o prometni politiki RS (RePPRS, UL RS, št.58/2006)
- Resolucija o nacionalnem energetskega programu (ReNEP, Ur.l. RS, št.57/2004)
- Za potrebe vzpostavitve trajnostne mobilnosti, izboljšanja kakovosti okolja ter gradnje ustrezne infrastrukture je bil v skladu s Strategijo razvoja Slovenije sprejet Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007-2013 (Vlada RS, 2007)

Na lokalni ravni je večina občin na območjih s čezmerno onesnaženim zrakom sprejela Občinske programe varstva okolja, ki vključujejo poleg nacionalnih ukrepov za izboljšanje kakovosti zraka tudi lokalne.

V zvezi s prometom velja omeniti, da Slovenija začne uvajati biogoriva, vendar cilji na tem področju zaostajajo za referenčnimi vrednostmi iz Direktive EU o spodbujanju rabe biogoriv in drugih obnovljivih goriv v prometu. Odmike od referenčnih vrednosti Slovenija argumentira z omejenimi možnostmi proizvodnje biogoriv.

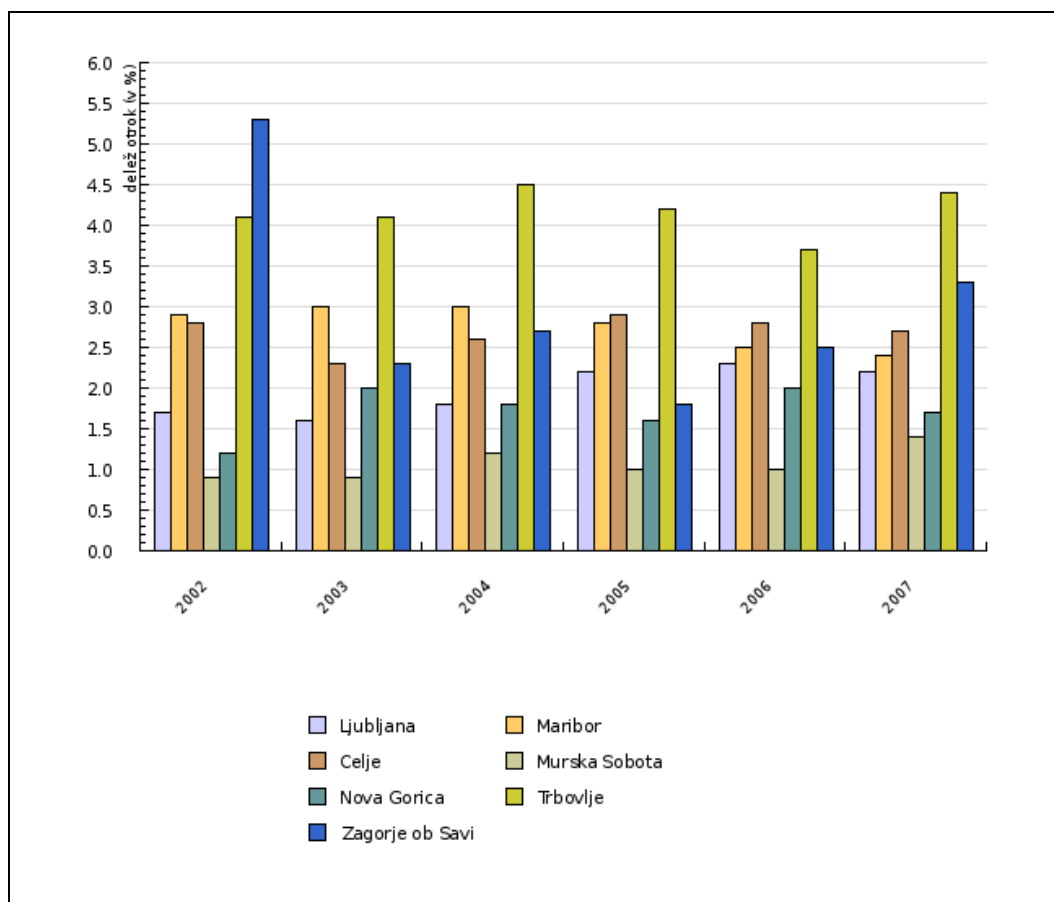
Zaradi vpliva onesnaženega zraka na zdravje ljudi, še posebej otrok je v pripravi akcijski načrt za okolje in zdravje otrok. Cilj načrta je preprečevati in zmanjšati obolevnost otrok zaradi obolenj dihal, ki so povezana z onesnaženostjo zunanjega in notranjega zraka.

Graf 1: Otroci, stari od 0 do 15 let, ki so izpostavljeni povišanim koncentracijam delcev PM10 v zunanjem zraku v obdobju 2002-2007 (po priporočilih Svetovne zdravstvene organizacije je priporočljiva letna vrednost za PM_{10} $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$, EU pa postavlja mejo $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$)

Vir: Baza podatkov IVZ RS, Inštitut za varovanje zdravja, 2009 in Zbirka podatkov avtomatskih meritev državne mreže za spremljanje kakovosti zraka (DMKZ), Agencija Republike Slovenije za okolje, (2009)

Graf 2: Delež otrok starih od 0 do 15 let, ki so bili v obdobju 2002-2007 zaradi bolezni dihal sprejeti v bolnišnico, po občini rojstva otroka

Vir: Baza podatkov IVZ RS, Inštitut za varovanje zdravja (2009)

5 OKOLJEVARSTVENE ORGANIZACIJE

5.1 GREENPEACE

Greenpeace je mednarodna okoljevarstvena organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1971 v Kanadi, sedež njenih mednarodnih organizacij pa je v Amsterdamu na Nizozemskem. Razvil se je iz mirovnega gibanja in protestih proti jedrskemu programu v Vancouvru v zgodnjih 70-letih, kjer so protestirali proti Združenim državam, ki so hotele testirati jedrske naprave na Aljaski (Wikipedija, 2012).

V nekaj letih se je Greenpeace razširila v več držav. Kmalu so začeli kampanjo še o drugih okoljskih vprašanjih, kot so komercialni kitolov in strupeni odpadki. V poznih 70-letih so različne regionalne Greenpeace skupine oblikovale Greenpeace International za nadzor nad cilji in dejavnostmi regionalnih organizacij na svetovni ravni. Svojo mednarodno pozornost je Greenpeace dobila v času 80-ih, ko je francoska obveščevalna služba potopila admiralsko ladjo organizacije Greenpeace in pri tem ubila novinarja. V naslednjih letih se je Greenpeace razvil v eno največjih okoljevarstvenih organizacij na svetu.

Danes se Greenpeace osredotoča na svetovni ravni vprašanj, kot so globalno segrevanje, krčenje gozdov, prevelik ulov rib in jedrska energija. Znan je po svojih neposrednih ukrepih in velja za najbolj vidno okoljsko organizacijo na svetu. Akcije organizacije Greenpeace so povečale seznanjenost o okoljskih vprašanjih v javnosti in tako vplivale na zasebni in javni sektor. »Prednostne naloge in akcije, ki jih na svoji spletni strani Greenpeace opredeljuje kot svoje poslanstvo so:

- Katalizirati energetske revolucije za obravnavanje glavne grožnje s katerimi se sooča naš planet: podnebne spremembe,
- obramba naših oceanov, ki jih uničuje ribištvo in ustvarjanje globalne mreže morskih rezerv,
- zaščita preostalih svetovnih pragozdov, od katerih so odvisne številne živali, rastline in ljudje,
- delo za mir in razorožitev z zmanjšanjem odvisnosti od omenjenih virov, zlasti poziv za odpravo vsega jedrskega orožja,
- ustvarjanje prihodnosti brez strupenih kemikalij v današnji proizvodnji in izdelkih,
- kampanja za trajnostno kmetijstvo s spodbujanjem družbene in ekološke odgovornosti kmetij«. (Wikipedija, 2012).

Greenpeace uporablja neposredne ukrepe, lobiranje in raziskave za doseganje svojih ciljev. Za dokazovanje svoje neodvisnosti ne sprejema donacij vlade in društev, temveč le donacije posameznikov. Danes je prisoten že v 41 državah sveta in ima več kot 2,8 milijonov podpornikov po vsem svetu.

»Glavna načela Greenpeacea so:

- **Življenje:** Greenpeace priznava in trdi, da so vsa živa bitja odvisna drug od drugega in da imajo pravico do čistega zraka, zemlje in vode. Greenpeace

spoštuje tudi raznolikost življenjskih oblik na našem planetu ter neoskrunljivost njihove genske edinstvenosti.

- **Prihodnost:** Greenpeace je zadolžen, da spremeni način razmišljanja, ki ločuje ljudi od sveta narave. Ta drža je pripeljala civilizacijo v trenutno krizo, zato se Greenpeace posveča oblikovanju nove perspektive videnja sveta na način, ki definira naša dejanja in odločitve na podlagi naše skrbi za prihodnost sveta.
- **Aktiven odpor:** Greenpeace zavrača možnost, da katerakoli oseba, korporacija ali vlada zlorabi splet okoliščin ali oblast, s čimer bi opravičila ogrožanje ali oškodovanje svetovnega zdravja ali njegove prisotnosti. Greenpeace se zavzema, da bo takšno dejanje izpostavil, ter mu nasprotoval v javnosti.
- **Povsod po svetu:** Greenpeace preide kakršnokoli politično ali družbeno prepoved svojih naporov, je svetovno gibanje v iskanju svetovnih rešitev.
- **Izvajanje aktivnosti:** Greenpeace zavrača nasilje kot orodje za razreševanje konfliktov in družbenih sprememb, zato je pripravljen na kakršnokoli akcijo, v kolikor bi s tem preprečili približevanje civilizacije samouničenju.
- **Upanje:** Greenpeace opozarja javnost, išče rešitve ter vzbuja upanje s pomočjo učinkovitih in ustvarjalnih orodij, namenjenih motiviranju in inspiraciji.
- **Vzor:** pri usmerjanju ljudi je Greenpeace posvečen izvajanju svoje vizije prihodnosti tako individualno kot kolektivno.
- **Vsi smo aktivni:** Greenpeace je prepričan, da lahko vsak posameznik prispeva nekaj k spremembi v svetu, zato priznava odgovornost vsakega posameznika in podpira osnovne človekove pravice po zasledovanju sprememb v življenju, družbi in kulturi na način, ki vodi k boljši prihodnosti.
- **Skupaj:** Greenpeace zagotavlja povezanost vseh tistih, ki sledijo temu prepričanju, predan je spodbujanju drug drugega za boljšo uresničitev skupnih ciljev.« (Greenpeace, 2012).

V Sloveniji je Greenpeace s svojo prisotnostjo začel leta 2007, nekaj mesecev preden je Slovenija prevzela mesto predsedujoče Svetu EU. Projekt, ki je bil osredotočen na slovensko predsedovanje EU smo izvajali skupaj s slovensko nevladno organizacijo Umanotera. Po izteku projekta je bila sprejeta odločitev, da se sodelovanje nadaljuje, vendar v manjšem obsegu. Od januarja 2011 pa Greenpeace v Sloveniji deluje samostojno, pod okriljem matične pisarne Greenpeace za Srednjo in Vzhodno Evropo s sedežem na Dunaju (Greenpeace, 2012).

5.2 UMANOTERA

Umanotera je nevladna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1994 z namenom, da bi podprla izvajanje in uresničevanje mednarodno sprejetih načel trajnostnega razvoja. V vseh teh letih svojega obstoja je prerasla v strokovno organizacijo, ki stremi k uveljavljanju trajnostnega razvoja v nacionalnih politikah in v praksi. Nenehno sledi sodobnim pristopom za vzpostavljanje ravnotežja med človekom in naravo.

Z neodvisnim spremljanjem delovanja vlade, z zbiranjem podatkov in posredovanjem informacij, z oblikovanjem različnih pobud in vključevanjem v procese spreminjanja in sprejemanja zakonodaje se Umanotera zavzema za demokracijo na najvišji ravni. S tem namenom organizira različne dogodke, na katerih predstavlja zanimive teme problemov in rešitev na področju okolja, oblikuje pobude in odpira javne razprave s soočanjem različnih mnenj. Z izdajanjem publikacij, poročil in elektronskih novic Umanotera objavlja alternative uradnim dokumentom, informira in osvešča ter tako spreminja javno mnenje. S povezovanjem in svetovanjem podpira napredna podjetja in javne ustanove, ki so varstvo okolja in trajnostni razvoj s prostovoljno pobudo umestili v svoje delovanje na operativni ali strateški ravni (Umanotera, 2012).

V času svojega obstoja je Umanotera uspešno izvedla in še izvaja mnogo projektov na različnih področjih, kot so pravična trgovina, podnebne spremembe in ogljični odtis, družbeno odgovorna darila, zelena pisarna, vplivanje na odločevalce, nevladni sektor, gensko spremenjeni organizmi, ravnanje z odpadki, kemikalije in narava. Poleg tega pa od leta 2001 izdaja tedenske elektronske novice s področja varstva okolja in narave (Umanotera, 2012).

5.3 FOCUS – Društvo za sonaraven razvoj

Focus je prostovoljno, samostojno, nevladno in nepridobitno združenje fizičnih oseb. Svoje delo društvo osredotoča na pet področij: spreminjanje podnebja, energija (obnovljivi viri energije, energijska učinkovitost), mobilnost, okoljska javnofinančna reforma in trajnostna potrošnja. S svojim delom in zgledom želijo pokazati, da je lahko vsak od nas okoljsko in družbeno odgovoren. Njihovo poslanstvo je izobraževanje, ozaveščanje in sooblikovanje politik na področju podnebnih sprememb. Spodbujati želijo rešitve za okolju in družbi odgovorno življenje. Njihove vrednote so: celovit pogled, življenje po lastnih načelih, učenje z zgledom, aktivno državljanstvo, strokovnost, transparentnost, dialog, sodelovanje.

Društvo se financira preko različnih vrst dohodkov: javna sredstva, prispevki sponzorjev in donatorjev, dohodek iz dejavnosti društva in naslova materialnih pravic, darila, volila in članarina.

Dejavnosti društva so zelo raznolike. Obsegajo predvsem: organiziranje okroglih miz in delavnic, izvajanje projektov, ozaveščanje javnosti, sodelovanje s podobno usmerjenimi društvi in organizacijami, vlado, vladnimi in lokalnimi ustanovami, podjetji in mediji, spremljanje in analiziranje dogajanj na področju varstva okolja, vključevanje javnosti v procese odločanja (FOCUS, 2012).

5.4 CIPRA

CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp, je nevladna organizacija, ki kot taka deluje od leta 2000. Od leta 2004 pa deluje v obliki društva. Ustanovitelji CIPRE Slovenija so

zainteresirani posamezniki. Ime izhaja iz francoske okrajšave za Commission International pour la Protection des Alpes. Gre za mednarodna, nacionalna in regionalna predstavništva osmih držav v katerih so Alpe, ki se zavzemajo za trajnostni razvoj raznolikega življenjskega prostora v katerem danes živi skoraj 15 milijonov ljudi.

Alpske reke oskrbujejo z vodo 170 milijonov ljudi. Zaradi podnebnih sprememb se bo razpoložljivost vode v Alpah in zunaj njih občutno zmanjšala. CIPRA v svojem poročilu predstavlja vplive podnebnih sprememb na razpoložljivost vode, politične ukrepe, inštrumente in konkretne primere dobre prakse – okolju prijazno je le učinkovitejše ravnanje z vodo kot naravnim virom.

CIPRA popisuje dejavnosti, ki jih v Alpah izvajajo za varovanje podnebja in za prilagajanje na spremenjene podnebne razmere, raziskuje njihov vpliv na okolje, gospodarstvo in družbo. V okviru raznih projektov se kritično lotevajo vseh podnebnih ukrepov. Obravnavajo različna področja: energijo, promet, gradnjo in sanacijo energijsko samozadostne regije, urejanje prostora, turizem, varstvo narave, kmetijstvo, gozdarstvo in vode (CIPRA, 2012).

6 ZAKLJUČEK

Nesporno dejstvo je, da je zrak, ki ga dihamo, po vsem svetu in ne samo pri nas, vedno bolj onesnažen zaradi podnebnih sprememb. Zelo pomembno pa je tudi, da se te problematike vsi skupaj zavedamo na najširšem smislu besede in da tako tudi ukrepamo. V problematiko onesnaževanja pa bi morala, oziroma mora poseči tudi politika. Onesnaževalce je potrebno prisiliti, da izberejo alternativne metode oziroma, da plačajo stroške za storjeno škodo. Na žalost pa ima denar še vedno preveliko vlogo v svetu, zato so marsikateri ukrepi, ki bi bili sicer nujno potrebni in učinkoviti za izboljšanje razmer, ne uresničijo ali se z njim predolgo zavlačuje.

Glavna značilnost onesnaževanja je tudi to, da je le to razširjeno tudi preko meja držav. Zmotno je misliti, da so okoljski problemi globalni, čeprav imajo lahko tudi tisti, ki imajo izvor na lokalnem nivoju, širše posledice; istočasno pa lahko problemi lokalnega izvora predstavljajo tudi globalni izziv.

Zelo pomembno je tudi, da se te problematike zaveda vsak posameznik in ne le država. Le ta mora svojo politiko prenesti na lokalni nivo. Od tu pa usmerjati ljudi v konkretno spreminjanje svojih navad. Spremeniti je treba tako način življenja kot tudi poseči v gospodarsko sfero. Država bi morala spodbujati čisto in prijazno industrijo in poskušati prepričati posameznika, da preneha s tistim, oziroma tisto dejavnostjo, ki je okolju škodljiva.

Evropska Unija spremlja ali države članice prenašajo politiko EU v nacionalne predpise v celoti in pravočasno, ter ali te predpise ustrezno izvajajo. Če država članica ne izpolnjuje svojih obveznosti, jo lahko Komisija postavi pred Sodišče Evropskih skupnosti. Sodišče lahko izreče denarno kazen kršiteljem, ki že dlje časa kršijo okoljske pravne določbe.

Slovenija je svojo skrb za čisto in zdravo okolje pokazala v veliki meri, saj je svoja osnovna načela zapisala že v Ustavo, pa vendar nam zastavljeni cilji postavljeni na podlagi Kjotskega protokola do leta 2012 ne kažejo najbolj. Slovenija si je zastavila cilj zmanjšati izpuste v zrak za 8%. Sprva nam je dobro kazalo, ko je bila država v krizi. Ko pa je gospodarstvo začelo rasti, so na hitro poskočili tudi onesnaževalci, predvsem promet, tako da je Slovenija na dnu lestvice držav v EU.

Afriški pregovor pravi: *»Če moraš potovati hitro, pojdi sam. Če moraš potovati daleč, pojdi skupaj.«* V primeru podnebne krize moramo iti hitro in daleč, časa pa je vedno manj, zato moramo delovati hkrati vsak sam in vsi skupaj, pa je dejal Al Gore.

LITERATURA IN VIRI

1. AARHUŠKA konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva o okoljskih zadevah (2002). Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Ljubljana.
2. ANTONIČ, Anja, JAKŠIČ, Katja in JUSTIN, Marko (2008). *Vloga države pri varstvu okolja in pravica do zdravega življenjskega okolja*. Pravna fakulteta, Ljubljana.
3. BOLTE, Tanja (2006). *Okolje je del nas, mi smo del okolja*. Agencija republike Slovenije za okolje, Ljubljana.
4. BOŽOVIČ, Maja (1999). Usklajevanje okoljske politike s standardi EU. V: Evrobilten št. 13, december 1999, Urad vlade za komuniciranje, Ljubljana.
5. BLAGANJE, Dušan (2007). *Urejanje prostora in gradbene zadeve*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
6. VRBICA, Senka, VIDETIČ, Nuša (2010). *Pravna sredstva na področju varstva okolja*. Priročnik za nevladne organizacije in civilne iniciative. MOP, Pravno informativni center, Ljubljana.

- PREDPISI

1. (1994) Ustava RS. Ur. list RS, št. 15/94, 51/07, UPB1 64/07, 108/07.
2. (2004) Zakon o varstvu okolja (ZVO-1). Ur. list RS, št. 41/04, 39/06, 57/08, 70/08.
3. (2006) Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1A). Ur. list RS, št. 20/06.
4. (2006) Zakon o varstvu okolja (Uradno prečiščeno besedilo), (ZVO-1-UPB1). Ur. list RS, št. 39/2006.
5. (2008) Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1B). Ur. list RS, št. 70/2008.
6. (2009) Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1C). Ur. list RS, št. 108/2009.
7. (2003) Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ). Ur. list RS, št. 24/03, 61/05, ZDIJZ-UPB1 96/05, ZDIJZ-UPB2 51/06.
8. (1999) Zakon o ohranjanju narave (ZON). Ur. list RS, št. 56/1999, 119/02, ZON-UPB1 22/03, 41/04, ZON-UPB2 96/04.

9. (1999) Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP). Ur. list RS, št. 80/1999, 70/2000, 52/02, 73/04, ZUP-UPB1 22/05, 119/05, ZUP-UPB2 24/06, 126/07, 65/08, 47/09, 8/2010.
10. (2008) Kazenski zakonik: Kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine, členi 332-347 (KZ-1). Ur. list RS, št. 55/08, 66/08, 39/09, 55/09, UPB2 50/2012.
11. (1999) Nacionalni program varstva okolja (NPVO). Ur. list RS, št. 93/1999.
12. (2002) Uredba o benzenu in ogljikovem monoksidu v zunanjem zraku. Ur. list RS, št. 52/02.
13. (2003) Uredba o ozonu v zunanjem zraku. Ur. list RS, št. 08/03.
14. (2006) Uredba o arzeniu, kadmiju, živem srebru, niklju in policikličnih aromatskih ogljikovodikih v zunanjem zraku. Ur. list RS, št. 56/06.
15. (2011) Uredba o kakovosti zunanjega zraka. Ur. list RS, št. 09/11.
16. (2007) Pravilnik o monitoringu kakovosti zunanjega zraka. Ur. list RS, št. 36/07.
17. (2011) Pravilnik o ocenjevanju kakovosti zunanjega zraka. Ur. list RS, št. 55/11.
18. (2005) Konvencija o čezmejnem onesnaževanju zraka na velike razdalje. Ur. list RS, št. 66/05.
19. (1997) Kjotski protokol k okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja. Ur. list RS, št. 60/02.
20. Operativni program zmanjšanja emisij toplogrednih plinov (2003). Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana.
21. Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012 (2009). Vlada RS, Ljubljana.

- **VIRI**

1. Plan B za Slovenijo (2012). *Aarhuška konvencija v teoriji in praksi*. Dostopno 15. 4. 2012 na: http://www.planbzaslovenijo.si/upload/delavnica/aarhuska_konvencija/aarhuska-konvencija-gradivo.pdf
2. Agencija RS za okolje. *Letna poročila o kakovosti zraka ter podatki o dnevni koncentracijah*. Dostopno 15. 4. 2012 na: <http://www.arso.gov.si/onesnazevanje-zraka/tabela/2/crka/Z>
3. Agencija RS za okolje. *Obveščanje javnosti o urnih, dnevni in mesečni koncentracijah posameznih onesnaževalcev*. Dostopno 15. 4. 2012 na: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/podatki/>

4. BAJRAMI, A. (2010). *Kisel dež je resen okoljski problem*. Dostopno 19. 3. 2012 na: <http://www.mikavna.si/2010/03/kisli-dez-je-resen-okoljski-problem/>.
5. BREZOVNIK, B. (2012). *Zakon o varstvu okolja: pristojnosti in naloge občine z uvodnimi pojasnili in komentarjem*. Dostopno 15. 8. 2012 na: http://www.lex-localis.info/files/08ccc8b7-0f9a-4a4f-88d2-afa1e72fa003/634806644835941547_12.%20ZVO-1_julij%202012%20A4.pdf
6. Društvo Cipra (2012). Dostopno 25. 3. 2012 na: <http://www.cipra.org/sl/CIPRA/cipra-slovenija>
7. Delo (2005). *V veljavi kjotski protokol*. Delo, 16.2.2005.
8. Evropska komisija (2012). *Evropski program o podnebnih spremembah*. Dostopno 14. 3. 2012 na http://ec.europa/clima/policies/escp/index_en.htm
9. FOCUS-društvo za sonaraven razvoj. Dostopno 25. 3. 2012 na <http://www.focus.si/index.php?node=24>.
10. Greenpeace. Dostopno 22. 3. 2012 na <http://greenpeace.org/slovenia/si/about/na-ela-greenpeace>
11. Izpušni plini (2012). Wikipedija. Dostopno 13. 2. 2012 na: http://sl.wikipedia.org/wiki/izpušni_plin.
12. Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2004 (2005). Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana. Dostopno 27. 3. 2012 na: <http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%c4%8dila%20in%20publikacije/Poro%C4%8Dilo2004.pdf>
13. KOŠMRLJ, P. (2012). *Okoljsko ozaveščanje – ali lahko pravo pripomore/prisiljuje k boljšemu okolju*. Dostopno 11. 4. 2012 na: http://www.pf.uni-mb.si/datoteke/knez/košmrlj_okoljsko_ozaveščanje_in_pravo.doc
14. Letno poročilo 2010 (2011). Umanotera – Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, Ljubljana. Dostopno 28. 3. 2012 na http://www.umanotera.org/upload/files/Letno_poro%C4%8Dilo2010.pdf
15. Občinski programi varstva okolja – kakovost zunanjega zraka (2006). Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Dostopno 11. 4. 2012 na: http://www.opvo.mop.gov.si/pilotni_projekt/paradiz.pdf
16. Okoljske usmeritve – razkorak med EU in Slovenijo, uspešnost Slovenije pri implementaciji okoljskih smernic EU na področju globalnega segrevanja (2009). Dostopno 23. 3. 2012 na <http://abesedn.wordpress.com/>
17. Plan B za Slovenijo (2007). *Pobuda za trajnostni razvoj*. Dostopno 20. 3. 2012 na: <http://planbz slovenija.si/dokumenti2007>

18. Poročilo o spremljanju izvajanja operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012 (2010). Služba Vlade RS za podnebne spremembe, Ljubljana.
19. VILER KOVAČIČ, A. (2010). *Dostop do okoljskih podatkov in sodelovanje javnosti pri izdajanju okoljevarstvenih soglasij in dovoljenj*. Dostopno 25. 3. 2012 na: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/word/Okolje_in_CP_-_2010/prispevki/Mag_Adrijana_Viler_Kovacic__ang_in_slo_.pdf
20. Zgradba zraka (2012). Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Dostopno 14. 4. 2012 na: http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/zrak/